

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

10

2022

ročník 74

Cena 40 Kč

Ilustrace: Kristýna Plíhalová

SOUČASNÁ LITERATURA

- Současná polská literatura v českých překladech (2010–2022)

PŘÍSTUPNOST KNIHOVEN II

- Komunikace s návštěvníkem v knihovně bez bariér
- Přístupnost knihoven pro zrakově postižené
- Exkurze knihovnou na vozíku

Ze zahraničí

- 87. kongres IFLA

Události

- Ceny Z. V. Tobolky 2022

Knihovny v novém

- Pobočka KMO V Zálomu
- Záchrana a znovuzrození knihovny v Třeb síně

Příloha „Děckaři děckařům“
Bublínkové příběhy (komiksy)

Předseda Sdružení knihoven ČR Tomáš Řehák s ministrem kultury Martinem Baxou ↓

Foto: Milan Říský, Archiv Sdružení knihoven ČR

Medaile Z. V. Tobolky 2022 s. 354–355

↑ Noví nositelé Medaile Z. V. Tobolky společně s předávajícími (zleva): Josef Suchánek, hejtmán Olomouckého kraje, Tomáš Řehák, předseda Sdružení knihoven ČR, Martin Baxa, ministr kultury ČR, Barbara Lison, předsedkyně IFLA, Martin Krčál, Tomáš Kubiček, předseda Nadace knihoven, Adéla Dilhořová, Hanuš Hemola

↓ Dobročinný bazar knihovnu zviditelnil a prodej knih přinesl výtěžek ve výši 4000 korun

Foto: Richard Karban

Kongres IFLA
s. 356–357

← Lenka Prucková pasovala na čtenáře účastníky kongresu, procházející kolem stánku SKIP

Zdroj: IFLA

Společenský večer se konal v nedávno postavené a mnoha ocenění ověřené knihovně Dún Laoghaire – Lexicon Library →

Zdroj: 2022.ifla.org

Záchrana a znovuzrození knihovny v Třebšíně s. 364–365

↓ (zleva) Místostarostka obce Krňany Kateřina Tichá, velitel Sboru dobrovolných hasičů Třebšín Petr Hašek, Lucie Hašková, nositelka ceny Středočeský Kramerius, a trebsínská knihovnice Jana Mářzová

343 **Téma – Přístupnost knihoven II**
Komunikace a setkání s návštěvníkem v knihovně bez bariér
| Petra Okříňová, Helena Hubatková Selucká

347 **Elektronická přístupnost knihoven pro zrakově postižené** | Jan Šnyrych

349 **Přístupná knihovna – kde na to vzít?**
| Kateřina Janošková

351 **Exkurze knihovnou na vozíku**
| Helena Hubatková Selucká

354 **Medaile Z. V. Tobolky 2022** | Martina Wolna
Ze zahraničí

356 **87. kongres IFLA** | Michaela Mrázová
Mediální vzdělávání v knihovnách

358 **Můžeme se inspirovat: hravě i mezigeneračně – 7. část** | Hana Stejskalová, Tereza Lišková

Příloha Děckaři děckařům – Bublínkové příběhy
360 **Řekni to obrázkem!** | Pavlína Lišovská

P1 **TOP 6 komiksů**
| doporučují Markéta Slabá a Pavlína Lišovská

P2 **„Komiksově“ deskové hry**
| vybrala Pavlína Lišovská

P3 **Pracovní list – Dopis a domaluj komiks**
| Pavlína Lišovská

P4 **Metodické tipy na práci s knihou Stínka: jaké je to být jiná**
| autorka metodiky Pavlína Lišovská

Recenze

361 **Osobnosti Zlína v minulosti i dnes** | Jaromír Kubiček

362 **Bibliografie J. Uhlíře** | (miva)
Knihovny v malých obcích

364 **Záchrana a znovuzrození knihovny v Třebšíně**
| Petr a Lucie Haškoví

366 **Nová pobočka Knihovny města Ostravy v Zálomu**
| Petra Šimonová

Současná literatura

370 **Cestami současné polské literatury v českých překladech (2010–2022)** | Tadeáš Dohňanský

Inspirace
374 **První Erasmus Library Staff Week** | Jan Hradil
Audioknižní průvodce 8

375 **Společenská próza do ucha** | Klára Smolíková, Lukáš Vavrečka

378 **Psalo se jinde** | Renáta Krejčí Salátová

379 **Ze světa** | Roman Giebisch

380 **Literární výročí Listopad** | Milan Valden

ELEKTRONICKÁ VERZE A ARCHIV ČTENÁŘE — <https://ctenar.svkk1.cz>

CONTENTS

Topic – Library accessibility II

343 Communications and meetings with visitors to barrier-free libraries
| Petra Okříňová, Helena Hubatková Selucká

347 Electronic access to libraries for the visually impaired | Jan Šnyrych

349 Accessible libraries – where does the money come from?
| Kateřina Janošková

351 Wheelchair excursion round a library | Helena Hubatková Selucká

Events
354 Z. V. Tobolka medal 2022 | Martina Wolna
From abroad

356 87. IFLA Congress | Michaela Mrázová
Media education at libraries

358 Might be inspiring: intergenerational and playful – Part 7
| Hana Stejskalová, Tereza Lišková

Child specialists to child specialists – supplement – Bubble stories
360 Say it with a picture! | Pavlína Lišovská

P1 TOP 7 comics | recommended by Markéta Slabá and Pavlína Lišovská

P2 „Comics“ board games | recommended by Pavlína Lišovská

P3 Worksheet – Finish writing and painting the comics | Pavlína Lišovská

P4 Methodological tips on working with the book: Woodlouse:
What it's like to be different | methodology author Pavlína Lišovská

Review

361 Zlín celebrities past and present | Jaromír Kubiček

362 J. Uhlíř Bibliographie | (miva)

Libraries in small municipalities

364 Rescue and rebirth of Třebšín library | Petr and Lucie Haškoví
Libraries afresh

366 New V Zálomu branch of Ostrava Municipal Library | Petra Šimonová
Contemporary literature

370 Contemporary Polish literature in Czech translation (2010–2022)
| Tadeáš Dohňanský

Inspiration
374 The first Erasmus Library Staff Week in Ostrava | Jan Hradil
Audiobook guide 8

375 Social prose in your ear | Klára Smolíková, Lukáš Vavrečka

378 Written elsewhere | Renáta Salátová

379 From the World | Roman Giebisch

380 Literary anniversaries November | Milan Valden

INHALT

Thema – Barrierefreiheit in Bibliotheken II

343 Kommunikation und Treffen mit dem Besucher in einer Bibliothek ohne Barrieren
| Petra Okříňová, Helena Hubatková Selucká

347 Elektronische Zugänglichkeit der Bibliotheken für Sehbehinderte | Jan Šnyrych

349 Zugängliche Bibliothek – wo soll man dafür Geld nehmen?
| Kateřina Janošková

351 Eine Exkursion auf dem Rollstuhl | Helena Hubatková Selucká

Ereignisse
354 Z. V. Tobolka Medaillen 2022 | Martina Wolna
Aus dem Ausland

356 87. Kongress IFLA | Michaela Mrázová
Medienausbildung in Bibliotheken

358 Wir können uns inspirieren lassen: spielend und zwischen den Generationen – 7. Teil | Hana Stejskalová, Tereza Lišková

Beilage Kinderbibliothekare für Kinderbibliothekare
360 Sag es mit einem Bild! | Pavlína Lišovská

P1 TOP 6 Comic Bücher | Markéta Slabá a Pavlína Lišovská empfehlen

P2 „Comic“ Brettspiele | Pavlína Lišovská empfiehlt

P3 Arbeitsblatt – Schreib und mal einen Comic fertig | Pavlína Lišovská

P4 Methodische Tipps für die Arbeit mit dem Buch „Stínka“:
Wie ist es anders zu sein | Pavlína Lišovská – die Autorin der Methodik

Rezension

361 Persönlichkeiten in Zlín in der Vergangenheit und heutzutage | Jaromír Kubiček

362 J. Uhlíř Bibliographie | (miva)

Bibliotheken in kleinen Dörfern

364 Rettung und Wiedergeburt der Bibliothek in Třebšín | Petr a Lucie Haškoví
Bibliotheken im neuen Mantel

366 Die neue Filiale der Bibliothek in Ostrava – V Zálomu | Petra Šimonová
Gegenwärtige Literatur

370 Auf den Wegen der polnischen Gegenwartsliteratur in den tschechischen Übersetzungen (2010–2022) | Tadeáš Dohňanský

Inspiration
374 Erste Erasmus Library Staff Woche in Ostrava | Jan Hradil
Audiobücherführer 8

375 Gesellschaftsprosa für Ohren | Klára Smolíková, Lukáš Vavrečka

378 Es wurde woanders geschrieben | Renáta Salátová

379 Aus der Welt | Roman Giebisch

380 Literarische Jahrestage November | Milan Valden

OD REDAKČNÍHO STOLU

Nové knihovny s historií v zádech

Pokračování tématu „přístupnost knihoven“ a další zajímavé příspěvky, které se dočkají otištění v příštích číslech a nejspíše si vyžádají vznik nové stálé rubriky, svědčí o tom, že knihovny zdárně rozšiřují pole působnosti i na další kategorie uživatelů a začínají se bez nějakého umělého nucení přeměňovat na vyhlížená a kulturní politikou státu vzývaná kulturní a komunitní centra. Základ jejich činnosti sice zůstává, ale v souladu se změnami technologií a společenského klimatu se portfolio jejich agendy rozrůstá.

Všemu zdánlivě nahrává i na posledním kongresu IFLA aktualizovaná verze manifestu IFLA a UNESCO o roli veřejných knihoven. Aby byl co nejdříve akceptovatelný a všeobecně přijatelný, jsou však uváděné formulace velmi obecné. Státy označované jako vyspělé, i když je jistě stále co dotahovat a vylepšovat, se již za těmito cíli vydaly a mnohdy je i překonávají. Pro ty ostatní je tato laťka stále vysoko, resp. pro mnohé je řada stanovených cílů stále snem, když musejí přednostně bojovat s hladomorem, zvyšováním gramotnosti, emancipací žen, řadou civilizačních, společenských, náboženských a politických předsudků.

Ale abych se z planetární úrovně vrátil zpátky domů, existují i v tomto čísle důkazy, že i malé věci se mohou stát velkými a důležitými. V daném případě je zosobňuje záchrana a znovuzrození knihovny ve středočeském Třebusíně nebo vznik nové pobočky Knihovny města Ostravy V Zálomu na severní Moravě. A nejsou to příklady zdaleka ojedinělé. Rozhodně nemám obavy, že bychom rubriku *Knihovny v novém* nenaplnili i v následujících ročnících. Jen vyvstávají otázky ekonomického realismu ve světle narůstajících krizí kolem nás a na druhé straně profesní zarputilosti. Když jsem diskutoval s kolegyněmi během své nedávné návštěvy Knihovny Vysočiny v Havlíčkově Brodě, kde již to základní uskutečnili, padla spousta podmiňujících argumentů. Sen o nové moderní knihovně začali sprádat již zhruba od roku 2005 a dočkali se po zhruba třinácti letech.

Nechtěl bych působit staromilecky, zřejmě to přirozeně provází jakékoli ušlechtilé konání. Vzpomeňme třeba Antonína Jaroslava Puchmajera a jeho čtenářskou společnost v Radnicích. V roce 1818 mohl působit až umanutě a pábitelsky, ale dnes jsou jeho následovníků tisíce. Jen mi je líto, že už mu nikdy nebudu moci položit na hrob na Olšanech v Praze kytičku. Sekce, kde byl pochován, byla totiž před lety zrušena... Že by to zarputilá knihovnická komunita dokázala napravit alespoň zřízením symbolického pietního místa, jakého se dostalo například Josefu Čapkovi a dalším?

JAROSLAV CÍSAŘ

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace Středočeského kraje, ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávky na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641, 272 01 Kladno
tel.: 312 813 154
e-mail: ctenar@svkkl.cz (Jaroslav Císař)
e-mail: ctenar.vlkova@svkkl.cz (Pavla Vlková)

Redakční rada: PhDr. Radek Liška (předseda),
Mgr. Michaela Dombrovská, Ph.D.,
Mgr. Lenka Dostálová, Mgr. Svatomíra Fojtová,
Mgr. Zlata Houšková, Mgr. Veronika Hyblerová
Trachtová, Mgr. Martina Košanová,
Mgr. Lucie Macháčková, Mgr. Petra Miturová,
PhDr. Marie Otavová, PhDr. Vít Richter,
PhDr. Renáta Krejčí Salátová

Tisk: Calamarus, s. r. o., Pod Táborem 54/10,
199 00 Praha 9

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje
SEND Předplatné, spol. s r. o., Ve Žlíbku 1800/77,
hala A3, 193 00 Praha 9 - Horní Počernice,
tel.: 602 514 779, e-mail: martina@send.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. –
drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.;
SUWECO CZ, spol. s r. o.
Podávání novinových zásilek povoleno
Ředitelstvím poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994
ze dne 20. 6. 1994.
Podávání novinových zásilek bylo povoleno
Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem
dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98.
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč
(dvojičíslo 60 Kč).

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana,
L. K. Permanent, spol. s r. o., pošt. schránka 4,
834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203,
e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 2 €, roční předplatné 22,67 €
(dvojičíslo 2,67 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo
zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 10. 10. 2022.

Číslo vyšlo 17. 10. 2022.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Komunikace a setkání s návštěvníkem v knihovně bez bariér

Tento příspěvek uzavírá sérii článků publikovaných ve *Čtenáři* (konkrétně v č. 11/2021, s. 408–411, 12/2021, s. 465–466 a 3/2022, s. 104–108) zabývajících se přístupností knihoven pro osoby se specifickými potřebami ze stavebně-technického pohledu, v rámci které byly již dříve představeny nejčastější bariéry exteriéru a interiéru knihoven. Samotná bezbarierovost není jen o fyzické přístupnosti, ale také o vhodné a kvalitní komunikaci s uživateli.

ÚVOD

Pokud mají knihovny poskytovat přístup k informacím všem, nestačí pouze nabídnout znevýhodněným uživatelům stejné podmínky jako ostatním, ale je nutné je přizpůsobovat tak, aby došlo k maximální eliminaci bariér a zajištění rovného přístupu ke knihovnickým a informačním službám všem bez rozdílu.

Návštěvníky přicházející do knihovny lze rámcově podle jejich informační potřeby dělit do tří základních skupin. Osoby spadající do skupiny jedna vědí, co chtějí, a díky dobře dostupným a strukturovaným informacím např. na webových stránkách knihovny se dokážou v knihovně pohybovat bez problémů a najít to, co hledají. Druhou skupinou jsou osoby, které vědí, co chtějí, ale nedaří se jim dopředu nebo ani při přímé návštěvě knihovny zjistit, jak naplnit svoji informační potřebu, a v knihovně „bloudí“, ale chtějí být zároveň maximálně samostatní. Třetí skupinu tvoří ti, kteří chtějí využívat knihovnu, ale nejsou dostatečně informováni a nemají prozatím žádné konkrétní požadavky. Na základě tohoto dělení bez ohledu na hendikep je nutné předpokládat, že knihovnu navštěvují jak osoby zcela samostatně, tak i ti, kteří budou potřebovat naši pomoc.

Základem dobré komunikace s uživateli jsou jednoduše a přehledně dostupné informace o fungování knihovny, výpůjčních službách a dostupnosti různých druhů dokumentů na webových stránkách knihovny, informačních tabulích v prostorách samotné budovy knihovny (při vstupu do knihovny i v jednotlivých podlažích, informace ve výtahu), ale i v podobě kvalitně proškoleného a informovaného personálu.

KOMUNIKACE S NÁVŠTĚVNÍKY

Ke všem návštěvníkům, kteří přicházejí do knihovny a obracejí se na personál knihovny (nejen knihovníky v přímých službách), je nutné přistupovat vstřícně a v případě potřeby nasměrovat/doprovodit návštěvníka za kompetentní osobou (osoba odpovědná za konkrétní akci nebo knihovnický asistent). Pokud se jedná o uživatele se specifickými potřebami, je třeba již z úvodu komunikace odhadnout, jaká specifika bude komunikace obnášet (např. pomalejší mluva a dobrá artikulace, kontaktní nebo naopak striktně nekontaktní komunikace atd.). K tomu slouží teoretické znalosti z absolvovaných školení o komunikaci s lidmi s různými specifickými potřebami (typem a stupněm postižení), ale i praktické zkušenosti již z předešlého kontaktu s danou cílovou skupinou. Pokud si v komunikaci nevíte rady, nebojte se zeptat přímo dané osoby, se kterou komunikujete (ujištění o správnosti zvoleného stylu komunikace). Jestliže se návštěvník

knihovny neobrábí na obsluhu přímo, ale přesto je vidět, že se v knihovně nemůže dobře zorientovat, přistupte aktivně k němu a nabídněte mu pomoc. Nebuďte zaskočení v případě, že vaše pomoc bude odmítnuta – je to běžné. V těchto případech stačí nabídnout možnost a poskytnout informaci, kde nás návštěvník najde, kdyby přece jen bylo něco potřeba, a zajistit mu tak určitý pocit samostatnosti s možnou pomocí.

V případě, že navštíví knihovnu nová osoba s hendikepem, kterou neznáme, je vhodné vytvořit první přátelský podnět pro komunikaci, abychom zjistili, jakým hendikepem osoba trpí a jakou míru asistence bude z naší strany potřebovat. V případě nového klienta s hendikepem je vhodné se mu osobně představit a navázat s ním bližší komunikační kontakt a poskytnout mu tak pocit „domáckého“, přátelského a známého prostředí.

Mezi základní pravidla správné komunikace patří:

- nalezení klidného místa pro komunikaci, kde by bylo možné si případně i sednout;
- výběr takového místa, kde nebude ani jednomu účastníkovi rozhovoru svítit do očí světlo/slunce (ne proti oknu);
- komunikovat vždy s uživatelem, a ne s jeho doprovodem (asistent, tlumočník nebo asistenční pes);
- v případě lidí na vozíku si sednout nebo jinak udržovat zásadu očního kontaktu ve stejné výši;
- pokud se nedomluvíte s klientem jinak, je třeba vykat, a to i když vám sám tyká;
- nehodnotíme vzezření, chování ani požadavky uživatele, respektujeme ho jako osobnost;
- komunikujeme bez předpokladů, nejde o to zjednodušovat komunikaci, ale mluvit pomalu a zřetelně;
- v průběhu komunikace pomocí zpětných otázek ověřujeme, zda uživatel porozuměl a nemá potřebu dovysvětlit či zopakovat informaci.

Tato pravidla komunikace je nutné aplikovat i při pořádání všech akcí bez ohledu na to, zda je akce primárně určená osobám se specifickými potřebami, nebo se jí účastní jednotlivec, kterého téma akce zaujalo.

V rámci každé knihovny doporučujeme speciálně proškolit jednoho pracovníka se statutem knihovník-asistent, na kterého je možné se obrátit kdykoliv s prosbou o poskytnutí speciálních informací, týkajících se bezbariérové přístupnosti či vytvoření řešení pro specifické potřeby konkrétního čtenáře (např. převod doprovodných materiálů do Braillova písma, komentáře k prezentaci fotografií, tlumočení do znakového jazyka, přepis apod.).

V každém případě, i pokud má knihovna knihovníka-asistenta, musí být všichni zaměstnanci, kteří přicházejí do kontaktu s návštěvníky, proškoleni v práci s osobami se specifickými potřebami a znát základní potřeby těchto osob, možnosti, jak jim mohou pomoci a jak s nimi správně komunikovat. Dále je třeba, aby každý takový pracovník byl rámcově informován o bezbariérovém provozu a speciálních možnostech pobočky knihovny (např. schopnost navigace bezbariérového přístupu, informaci o klíči od WC, o umístění speciálně upravené formy literatury/audiopřehrávek, o termínech konání speciálních akcí atd.) tak, aby mohl být nápomocen a případně i plnohodnotně zastoupen pověřenou osobou.

MÍSTO PRO SETKÁVÁNÍ

Základním místem pro obsluhu čtenářů je v knihovnách zejména tzv. „výpůjční pult“. Za tímto pultem je koncentrována přítomnost personálu během otevírací doby knihovny a probíhá zde hlavní komunikace se čtenáři – poskytování informací a výpůjčky knih. Toto místo by mělo být přístupno všem a zajišťovat dostatečný komfort pro základní činnosti (přístup k pultu, odložení věcí, jednání s obsluhou bez bariér), ale i pro čtenáře se specifickými potřebami. Na obrázcích na str. 345 jsou vyobrazeny příklady takových speciálních úprav.

Místo musí splňovat základní předpoklady obslužného multifunkčního místa (pultu), následujícími specifikacemi:

Příklady speciálních úprav pro osoby s hendikepem

- výšková členitost umožňující jak komunikaci vsedě, tak případně i ve stoje;
- možnost podjetí (místo na nohy);
- možnost odložení věcí na plochu (např. tašky na odkládací policičku či samotný pult);
- možnost odložení hole/holí (viz prostřední obrázek);
- vyhrazení dostatku místa pro manipulaci s vozíkem nebo pro sedací nábytek pro usazení osoby;
- „čistota prostoru“ – není vhodné na pultu umísťovat přemíru věcí (např. informační letáčky, výzdobu, poutače apod.) nebo je alespoň umísťovat pouze v redukované míře s ohledem na vizuální čistotu a přehlednost tak, aby nedošlo ke shození věcí či rozsáhlejšímu záboru funkční plochy.

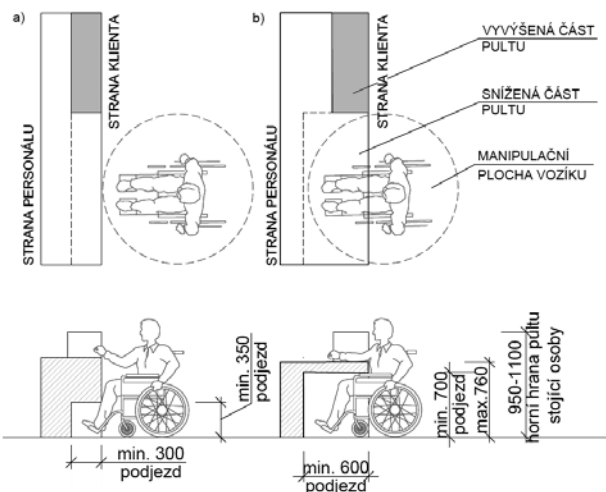
Základem dobře řešeného obslužného pultu je zejména jeho výškové členění, které je blíže znázorněné na obrázku vlevo. Klíčovým je detail podjezdu pultu a jeho řešení (na obrázku na str. 346 jsou uvedena dvě nejpoužívanější řešení). Návrh částečného podjetí umožňuje přiblížení se k pultu za účelem komunikace, u varianty s úplným podjetím je možné hovořit o vyšším komfortu i možnosti příležitostné práce (např. v případě dočasného/jediného pracovního místa uzpůsobeného pro práci osob se specifickými potřebami).

Část pultu, která je snižená a primárně slouží k jednání čtenářů s obsluhou vsedě, je vhodné doplnit sedacím nábytkem, konkrétně židli s pevným sedákem a opěradlem bez koleček, která není příliš těžká (umožňujeme tak osobám se o židli zapřít/opřít bez rizika odsunutí). Dále je důležité volit správnou kombinaci židle a podlahové krytiny tak, aby uživatel mohl snadno s židlí manipulovat. Takto přizpůsobený pult nemusí nutně sloužit pouze osobám s hendikepem, ale je další možností komfortního jednání třeba při delší době, kdy si osoba může sednout, nebo pro osoby staršího věku, doprovodu s dítětem či pro odložení příručního zavazadla.

V rámci každé knihovny musí být řešeno minimálně jedno uzpůsobené pracovní místo pro osoby se specifickými potřebami s dostatečnou podjezdnou výškou, vyvázanou kabeláží, které je vybavené speciálními pomůckami a přiměřeně velkou plochou pro práci s knihami. Pracovní místo musí být umístěné v klidné části knihovny, ale nikoliv v té nejzazší, aby dané osoby nepocitovaly vyčlenění ze společnosti. Dobrým řešením může být i užití mobilního nábytku s možností zablokování koleček, aby bylo možné toto místo přemísťovat podle potřeb klienta.

ZÁVĚR

V rámci komunikace bez bariér je pro lidi se specifickými potřebami jako uživatele knihovny nejdůležitější srozumitelná komunikace. Nejčastější pochybení, které osoby se specifickými potřebami při diskuzích uvádějí: přehlížení, nedostatečný oční kontakt, neproškolenost, komunikaci s asistentem nebo tlumočníkem místo přímo s osobou, příliš jednoduchá řeč nebo snižování lidské důstojnosti nevhodným chováním, absence pozdravu, automatické tykání, snaha pomoci

za každou cenu bez respektování potřeby samostatnosti či nevhodná volba pomoci (např. zkušenost vozíčkáře: *paní na mě mluvila se zvýšeným hlasem a pomalu, ale já jsem úplně normální, jen nemohu chodit; nebo osoby se zrakovým postižením: po dotazu, kde najdu publikaci, mě bez jakéhokoliv předchozího upozornění chytl za ruku a táhl mě nevím kam*). K osobám se specifickými potřebami je nutné přistupovat individuálně podle pravidel/nácviku z tréninků a školení tak, aby osoby mohly být co nejvíc samostatné, i když za určité míry asistence, a zejména zavžívaly pocit rovnocenného přístupu.

PETRA OKŘINOVÁ | Petra.Okrinova@vut.cz
HELENA HUBATKOVÁ SELUCKÁ | hubatkova@kjm.cz

Elektronická přístupnost knihoven pro zrakově postižené

Aby byla knihovna přístupná nevidomým a slabozrakým, je potřeba dodržovat jisté zásady pro bezbariérovost fyzického prostoru, ale také zásady pro přístupnost v online prostoru, který je v dnešní době stále důležitější. V následujícím textu se pokusím odpovědět na otázku, jak zajistit, aby vaše knihovna byla po elektronické stránce vůči svým stávajícím i potenciálním uživatelům přístupná a jak vám v tom může být nápomocna Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých (SONS).

Moderní knihovny nepředstavují zdaleka jen půjčovny knih, ale i místa, kam lidé chodí za vzděláním i zábavou, za kulturním i společenským vyžitím či za získáváním informací nejrůznějšího charakteru. Na tom všem se samozřejmě chtějí podílet i lidé se zrakovým postižením, kteří si nakonec dnes již i samotné knihy mohou díky speciálním pomůckám přečíst.

METODIKA HANDICAP FRIENDLY

Přístupnost webových stránek a mobilních aplikací je pro celý veřejný sektor, a tedy i pro knihovny, vyžadována přímo zákonem č. 99/2019 Sb., nicméně knihovny, které chtějí být přátelské i k lidem s různými specifickými potřebami, se mohou řídit podrobnější metodikou SKIP nazvanou Handicap Friendly. V ní jsou mimo jiné popsány konkrétní požadavky na elektronickou přístupnost nejen z hlediska zrakově postižených.

Tento materiál prošel za období své existence několika aktualizacemi, které reflektují vývoj v oblasti přístupnosti. Lze říci, že pozorujeme dva dlouhodobé trendy – postupný pokles potřeby zrakově postižených využívat speciálně vybavené počítače přímo v knihovnách, ale současně stále větší potřebu toho, aby knihovny poskytovaly všechny své online služby a informace přístupnou formou.

SPECIÁLNÍ POČÍTAČE PRO ZRAKOVĚ POSTIŽENÉ

Dříve se mnohé knihovny vybavovaly počítači, které obsahovaly speciální zvětšovací a odcítací programy pro zrakově postižené. Slabozrací a nevidomí mohli přijít do knihovny a prostřednictvím takového počítače mohli využívat internet a dostat se také k online katalogu knihovny a dalším informacím.

S časem ale potřeba těchto speciálních počítačů v knihovnách klesá. Dnes je totiž už drtivá většina lidí se zrakovým postižením vybavena vlastními pomůckami, tedy počítači, chytrými telefony nebo tablety. Na nich mají nainstalované a nastavené speciální programy přesně podle svých potřeb, takže je pro ně snazší pracovat se svými vlastními pomůckami, které znají, než s neznámým počítačem v knihovně. Není již tedy taková potřeba vybavovat knihovny touto speciální technikou.

Máte-li ale ve své knihovně obdobný starší počítač a navzdory výše popsanému trendu jej stále zrakově postižení využívají, můžete se v případě úvah o jeho modernizaci obrátit na Tyflo-kabinet, speciální oddělení SONS, které se počítačovými pomůckami zabývá, a jeho pracovníci vám rádi poradí.

INZERCE

**KNIHOVNY NAKUPUJÍ U NÁS.
 JSME MODERNÍ ONLINE-ANTIUVARIAT.CZ
 KNIHY JAKO NOVÉ JIŽ OD 40 KČ!**

- Více než 50.000 knih všech žánrů
- Nechybí ani učebnice
- 1.000 nových knih každý den
- Jednoduché vyhledávání

**Doplňte si poličky ve Vaší knihovně levně,
 kvalitně a rychle.**

.....

Chcete se knih naopak zbavit?
 Uvítáme je na vykupujeme-online.cz!
 Výtěžek z knih můžete také darovat na charitu, přidáme 20% a pošleme neziskovce.

PŘÍSTUPNOST WEBU A DALŠÍCH ELEKTRONICKÝCH INFORMACÍ ČI SLUŽEB KNIHOVNY

Zrakově postižení si mohou pomoci svých asistivních nástrojů číst informace z webu knihovny, mohou sledovat profily knihoven na sociálních sítích nebo vyhledávat v knihovních online katalozích. Jen je třeba, aby se tyto nástroje a publikované informace vytvářely s ohledem na přístupnost.

Konkrétní pravidla, která je třeba dodržovat, jsou popsána ve standardu Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.1. Jde o podrobný technický materiál, který by jistě měli znát webovní kodéři, pravděpodobně ale nebude příliš stravitelný pro laika, který se tvorbou webu hlouběji nezabývá. Pro vaši představu netechnicky popíšeme alespoň tři ze základních pravidel přístupnosti:

1. Dobrá čitelnost pro slabozraké

Web a elektronické dokumenty by měly být v barvách, které zajistí dostatečný kontrast textu vůči pozadí, s dobře čitelným písmem. Stránky by měly být responsivní, tzn. měly by automaticky přizpůsobovat šířku velikosti displeje, aby např. na malém mobilu nemusel uživatel rolovat do strany. Odkazy a další funkční prvky by měly být jasně odlišeny od statického textu a měly by se zvýraznit při přejetí myši nebo při aktivování z klávesnice. Velikost textu a prvků stránky by měla být dostatečná i při práci na malých displejích.

2. Textová alternativa grafických prvků

Hlasový výstup čte nevidomému uživateli jen textové informace z webu. Pokud jsou však informace obsažené v grafickém prvku či obrázku, musí mít takový prvek textový popis, aby se k těmto informacím dostal i zrakově postižený uživatel odcítače.

3. Ovládání z klávesnice

Nevidomí uživatelé web neovládají pomocí myši, ale klávesnicí. Ke všem funkčním prvkům se tedy uživatel musí dostat pomocí klávesy Tabulátor a dalšími klávesami potom musí být možné aktivní prvek ovládat. Pokud se používají standardní webové prvky, je toto zajištěno, když si ale webovní vývojáři tvoří vlastní prvky, musí ovládání z klávesnice věnovat pozornost.

CO VŠE JE POTŘEBA O PŘÍSTUPNOSTI VĚDĚT

Komplexnější znalosti o technických požadavcích na přístupnost webu potřebují mít webovní kodéři. Ti při vývoji webu musí jeho kostru postavit tak, aby vyhovovala požadavkům standardu WCAG.

Vytvořený web potom ale plní obsahem samotní pracovníci knihovny, kteří publikují stránky, aktuality, pozvánky na akce a další obsah. I tito tvůrci obsahu by měli mít na paměti některé méně technické, ale důležité zásady, které je třeba dodržovat, aby byl obsah webu přístupný.

Jak vývojářům, tak i tvůrcům elektronického obsahu jsme v SONS schopni nabídnout seminář, ve kterém vysvětlíme to nejdůležitější, co je třeba vědět, aby byl výsledný web po všech stránkách bez bariér.

KUDY SE DO PŘÍSTUPNOSTI PUSTIT

Máte-li externího dodavatele webu, online katalogu či jiné elektronické služby, vyžadujte po něm vždy, aby daný web či aplikace splňovaly požadavky standardu WCAG 2.1 v úrovni AA. To je podmínka vyplývající ze zákona o přístupnosti internetových stránek a mobilních aplikací, která zajistí, že web bude dobře přístupný.

Dodržení požadavků na přístupnost si nechte ověřit nezávislým auditem přístupnosti. Vývojáři někdy dodržení požadavků deklarují jen formálně na základě automatizovaných testů, které zdaleka neodhalí všechny nedostatky. V rámci auditu probíhá vedle automatizovaného testování i ruční uživatelské testování přímo zrakově postiženými odborníky pomocí asistivních technologií. Audit přístupnosti lze provést u již funkčního webu; ideální ale určitě je, když se testování přístupnosti zahrne do procesu vývoje nového webu. Obojí může nabídnout jak SONS, tak i některé další organizace, které se na přístupnost specializují.

ZAČÍT MŮŽETE IHNEDE

Audit přístupnosti, standard WCAG – to vše může znít složitě a vzdáleně. Se zlepšováním elektronické přístupnosti vaší knihovny lze ale začít ihned třeba i maličkostmi, které však pro zrakově postižené mohou být důležité. Když například příště budete na webu publikovat pozvánku na akci v knihovně, nepamenejte, že nestačí jen do stránky vložit obrázkový soubor s plakátem akce, ale připište vedle ještě všechny důležité informace i v obyčejném textu. Pomůžete tím všem, kteří si z grafického plakátu informace přečtou s obtížemi nebo si je nepřečtou vůbec, a jako vedlejší bonus si stránky vaší knihovny polepší i ve vyhledávání Googlu, který také jednodušeji indexuje informace v textu než v grafice.

A budete-li časem chtít, aby všichni, kdo u vás tvoří elektronický obsah, věděli o tom, jak to dělat přístupně, co nejvíce, rádi se s vámi v SONS domluvíme na semináři na toto téma. V případě rekonstrukce či vývoje nového webu to platí samozřejmě o auditu přístupnosti.

V SONS nás těší, že zájem o přístupnost mezi knihovnami vzrůstá, a rádi budeme spolupracovat na tom, aby zrakově postižení mohli co nejvíce využívat služeb a aktivit knihoven bez zbytečných bariér.

JAN ŠNYRYCH | snyrych@sons.cz

Kontakty a další informace

Tyflokabinet – metodické centrum informatiky SONS: www.tyflokabinet.cz

O službách přístupnosti SONS: www.tyflokabinet.cz/pristupnost

Téma

Přístupnost knihoven II

Přístupná knihovna – kde na to vzít?

Téma přístupnosti knihoven bylo, je a bude stále velmi aktuální. Samozřejmě úzce souvisí a navazuje na stávající Koncepci rozvoje knihoven. Má-li být naplňován kterýkoli z výtčenných pilířů, musí být knihovna bezbariérová, otevřená, rovná, férová a přístupná. Příspěvek uvádí zkušenosti z Masarykovy veřejné knihovny Vsetín. Nezaměřuje se na osoby s jazykovou bariérou, cizojazyčné uživatele atp. Metody a postupy přístupnosti pro tyto skupiny se specifickými potřebami mohou ale často jít ruku v ruce.

Stěžejní oblasti, kterých se přístupnost knihovny týká, jsou tyto:

- zpřístupnění informací;
- zpřístupnění fyzického prostředí;
- zpřístupnění lidí;
- zpřístupnění programů;
- otevřenost a participace.

Aby knihovna byla přístupná a mohla svobodně – všem bez rozdílu – nabízet své služby, tedy i uživatelům s postižením (případně s jiným společenským vyloučením), potřebuje tyto služby **finančně zajistit**. Ideální by bylo, kdyby k tomu stačil rozpočet poskytovaný knihovně zřizovatelem, ten je však obvykle vyčerpán na jiné nutné výdaje knihovny. Knihovny, kterým není přístupnost lhostejná, se potom musejí rozhlížet po možných grantových výzvách a financování těchto aktivit z jiných zdrojů. Možností je jistě mnoho – od evropských fondů až po poskytovatele

dotací na národní úrovni, nevyjímajíc fondy různých nadací. Masarykova veřejná knihovna Vsetín ohledně přístupnosti podniká již dlouhodobě různé kroky, je to ale běh na dlouhou trať, stále se učíme a přijímáme nové výzvy.

Klíčovým pro nás bylo **vytvoření Konceptu přístupnosti MVK Vsetín** na konci roku 2021, kterou máme zpracovávánu ve spolupráci s Marianou Chytilovou. Tento počín se podařilo zafinancovat z prostředků MK ČR. V naplňování zmíněné konceptu jsme v mnoha bodech ještě opravdu na začátku, někde budeme navazovat na dlouhodobě dobře fungující činnosti a rozvíjet je, mnoho věcí je pro nás nových.

Začneme-li u **oblasti přístupnosti programů**, tedy vzdělávacích, kulturních a komunitních akcí, jedná se především o aktivity Zvukové knihovny pro slabozraké a nevidomé a oddělení K klubu. Připravujeme a organizujeme celoroční cyklus besed a klubových setkání členů **Zvukové knihovny** (také ve spolupráci se Svazem nevidomých a slabozrakých – SONS) se zajímavými lektory, případně i větší venkovní a festivalové akce. **Klienti s mentálním postižením** se účastní celoročního cyklu *Čteme s radostí*, který je zaměřený na podporu čtenářské gramotnosti a integrace.

Další oblast **vzdělávání je zaměřena na seniory**, například v podobě programu *Akademický rok pro seniory* – moduly Zdravý životní styl a Valašsko, můj kraj, *Dny seniorů* nebo kurz *Malování k poznání*. S těmito programy souvisí kromě lektorského zajištění a materiálových položek také pořízení pomůcek – didaktických her pro trénování paměti a jemné motoriky, cvičebních pomůcek, interaktivních výukových prvků, vybavení lekotéky atp.

Pro **finanční zajištění** těchto akcí byla vsetínská knihovna již několikrát úspěšná v grantové výzvě Ministerstva kultury, zaměřené na podporu kulturních aktivit osob se zdravotním postižením a seniorů. Stejně tak se na podporu těchto programů zaměřuje i jedna z oblastí **výzvy K21** – Podpora všeobecné dostupnosti knihovnických služeb pro občany se zdravotním postižením a nákup knihovních fondů pro nevidomé a slabozraké. Z programu K21 lze již tradičně podpořit pořízení zvukových knih a jejich zpřístupnění uživatelům, například formou zakoupení licence a poskytnutí stažených záznamů – zvukových knih. Licence je uhrazena u Knihovny a tiskárny pro nevidomé K. E. Macana v Praze, která umožní na základě paušálního poplatku neomezený přístup do své digitální knihovny a veškeré její nové produkce.

Výzvu **Integrovaného regionálního operačního programu** (IROP) a možnou rekonstrukci knihovny, která by již vzala do úvahy všechny náležitosti jako bezbariérové vstupy, bezpečný pohyb v prostoru, vhodné označení prostor, viditelnost nerovností, navigační systém, orientační plány, haptické prvky apod., podmiňujeme aspektem bezbariérového zpřístupnění fyzických prostor knihovny.

Klíčovým pro knihovnu jsou **přístupné informace**. Zde podnikáme kroky k přípravě a spuštění **přístupných webových stránek**, které budou splňovat standard podle metodiky WCAG 2.1. Projekt nových přístupných webových stránek podpoří zřizovatel knihovny Město Vsetín. V tomto směru také velmi podporujeme a vítáme systémové projekty, které iniciují například akce z Národní knihovny ČR. Ty by napomohly ke zpřístupnění online katalogů knihoven, umožnily by „přístupný“ pohyb ve čtenářském kontě pro uživatele se zdravotním postižením apod. Další otázkou a úkolem je grafická stránka věci a vzhled online i fyzických materiálů, tedy zpracování webu, tiskovin a dalších informačních materiálů v pěkném designu, ale zároveň přístupných, účelných, s funkčním a výstižným obsahem.

V rámci podpory **programu VISK 3** se nám občas daří dovybavit a zkvalitnit služby knihovny pro uživatele se zdravotním postižením také o další užitečné vybavení a zařízení, jako jsou například čtečky, indukční smyčky nebo titulování videí pro osoby se sluchovým postižením či sníženým sluchovým vnímáním. Tyto technologie napomohou k tomu, že se informace poskytované knihovnou dostanou opět k širšímu okruhu uživatelů.

Velmi podstatnou stránkou zajištění přístupnosti knihovny jsou **lidské zdroje**. Základem je postoj zaměstnanců knihovny k tématu přístupnosti. Ten podporujeme a rozvíjíme v rámci jejich

vzdělávání účastí na školeních a odborných akcích (organizovaných knihovnickými spolky, institucemi i dalšími vzdělávacími agenturami či externími lektory). Zde získávají knihovníci nové zkušenosti a dovednosti, které převádějí do praxe. Tyto akce bývají někdy bezplatné (v rámci různých grantů), v případě placené registrace hradí knihovna náklady z vlastního rozpočtu.

Významnou součástí lidského potenciálu/faktoru je spolupráce, participace a napojení na různé organizace pracující s lidmi se zdravotním postižením nebo na osoby s postižením, které aktivity ve spolupráci s knihovnou samy iniciují. Důkazem toho je například nově plánovaný kurz znakové řeči ve vsetínské knihovně pro pracovníky i další zájemce z řad veřejnosti. Ve vzniklém cenném partnerství se často propojí osobní rovina s profesní, a bavíme-li se v tomto textu o financích, ty v těchto případech zdaleka nejsou na prvním místě. Každopádně i spolky a organizace pracující s postiženými mají své finanční zdroje a možnosti, které mohou ve prospěch uživatelů se zdravotním hendikepem využít i ve spolupráci s knihovnou. Důkazem toho je například spolupráce knihoven se SONS a nedávno podepsané *Memorandum o spolupráci mezi SKIP a SONS*, ve kterém se také hovoří o možných finančních zdrojích pro společné projekty.

KATEŘINA JANOŠKOVÁ | kjanoskova@mvk.cz

Téma

Přístupnost knihoven II

Exkurze knihovnou na vozíku

Přiblížit se v knihovnách rovnému přístupu k osobám se specifickými potřebami můžeme různě. Proškolit zaměstnance, nastudovat dostupné zdroje, potkávat se na programech knihovny s osobami se specifickými potřebami. Největší dopad má však postup, při kterém začleníme osoby se specifickými potřebami přímo do provozu knihovny – jako zaměstnance, praktikanty nebo dobrovolníky. V takovém případě se totiž každý den vzájemně učíme poznávat potřeby toho druhého a vnímat prostor i služby knihovny úplně jiným pohledem.

Před několika lety jsme s nevidomým čtenářem Zvukové knihovny připravili pro studenty Katedry informačních studií a knihovnictví FF MU exkurzi z pohledu nevidomých. Pro studenty i pro mě samotnou to byl velmi zajímavý zážitek, protože věci, které nám vidícím přijdou v prostoru zajímavé a nezbytné, vnímal průvodce úplně jinak, a naopak zdůrazňoval to, co nás vůbec nenapadlo.

V současné době sbíráme v knihovnách zkušenosti při zaměstnávání nově příchozích z Ukrajiny. Způsob, jakým komunikují se svými krajany, nás denně učí vhodně komunikovat s lidmi s odlišným mateřským jazykem. Při každodenní knihovnické práci narážíme na různé nejasnosti, které společnými silami překonáváme, a hledáme společné cesty. Navíc tu vzniká hodně prostoru pro osobní poznání nových lidí, jejich příběhů, snů a přání.

Každodenní setkávání s pestrostí světa, i při činnostech, které vnímáme často jako automatické a jednoduché, nám i našim kolegům, tedy přímo i nepřímo posouvají hranice dosavadního vnímání prostoru i služeb knihovny. Knihovny by vždy měly hledat cesty, jak do svých pracovních týmů dostávat i osoby se specifickými potřebami, přičemž varianta zaměstnance je nejlepší, protože tím dokazujeme, že jsme vhodným partnerem i na poli zaměstnávání.

V knihovně se nám velmi osvědčila spolupráce s nevládní neziskovou organizací Rytmus, která podporuje lidi se zdravotním postižením (především mentálním) v aktivním začleňování do života ve škole, v místě bydliště i při volnočasových aktivitách (<https://rytmus.org/o-nas/>).

Díky dlouhodobým praxím mají kolegové a kolegyně možnost setkávat se při své práci s osobami se specifickými potřebami, na jejich potřeby reagovat a učit se respektovat odlišnost. A je samozřejmostí, že při modelování takové praxe musíme kolegům dopředu o připravované praxi říci, probrat s nimi, jak bude praxe probíhat, a vysvětlit důvody začleňování. Ono modelování s sebou přináší velké dobrodružství, protože zde nejde o hledání praktických úkonů, které v knihovně zvládne i méně kvalifikovaný personál, ale o hledání vhodných aktivit pro sebe-rozvoj, možnost uplatnit se na pracovním trhu. Náš poslední účastník tohoto typu praxe v knihovně se nejen podílel na třídění vrácených knih a jejich rozvozu do jednotlivých oddělení knihovny, ale učil se např. zakládat detektivní romány do abecedního řazení fondu.

Ne vždy a všude je však možné takové setkávání při pracovních aktivitách. Navíc je součástí naší profese i příprava budoucích kolegů a kolegyně z oborových škol. Proto jsme zvolili formu modelování potřeb osob se specifickými potřebami v reálném prostředí knihovny a od roku 2022 začlenili do studentských praxí i méně tradiční formát exkurze knihovnou, který musí absolvovat všichni praktikanti, a to exkurzi knihovnou na vozíku. Mohou si vyzkoušet všechny tři možnosti: pohybovat se samostatně na vozíku, být asistentem vozíčkáře nebo být vozíčkářem a mít asistenta. Důležitou roli zde hraje i rozvoj kompetencí sociálních a personálních, protože i pro člověka bez tělesného omezení je tato situace diskomfortní. I přesto však nikdo ze studentů tuto formu exkurze knihovnou neodmítl.

Vození se po knihovně na vozíčku jako formu exkurze jsem rozhodně neočekávala, když jsem tam šla, ale bylo to rozhodně milé překvapení.

Naučilo mě to celkem dost věcí, nikdy jsem moc nepřemýšlela, jak složité to vozíčkáři mají. Je super, že jsem se naučila vozík sama ovládat, i když mi to dělalo problémy, a taky jsem zjistila, jaký problém může být nedostatek místa, obzvláště když jsou všude věci, do kterých se dá narazit. Taky jsem si uvědomila, že vysoké regály dokážou být celkem velký problém, já sama často nedosáhnu na nejvyšší regál, a to stojím na špičkách, co mají potom říkat lidi na vozíku? Musím říct, že celý tento zážitek mě donutil se dívat na všechno takhle. Jakmile jsem se vrátila do své knihovny, přemýšlela jsem, jestli je mezi regály dost velký prostor na vozík a jak by se dostali do druhého patra bez výtahu. Takže si myslím, že tento způsob exkurze je nejen užitečný, ale i zábavný, hlavně když u toho máte i nějakého kamaráda, který vás taky povozí a zjistí, že i to není zas tak lehké.

Adéla Sošková, studentka 3. ročníku OAKO (<https://www.oabrno.cz/>)

Učíme je vnímat knihovnu z jiné perspektivy, a to nejen výškové, ale i z pohledu člověka, který si přeje být maximálně samostatný, nebo knihovníka, který chce velmi pomáhat, ale musí najít hranici, kdy je jeho pomoc adekvátní a kdy zasahuje do osobního prostoru člověka, který si na své samostatnosti velmi zakládá.

Foto: Helena Hubatková Selucká

Exkurze kromě informací o knihovně samotné zahrnuje pohyb v jednotlivých patrech knihovny, vjezd a výjezd do výtahu, přejezdy přes prahy do jednotlivých místností, obsluhu bezbariérové toalety, práci na počítači u vhodných i nevhodně navržených stolů (nedostatečný podjezd, umístění hardwaru pod stůl nebo nevhodný úhel pro vjezd vozíku), pohyb mezi regály a testování úhlů a výšek, ze kterých si lze/nelze samostatně podat knihu, ovládat dvoukřídlé dveře.

Knihovna v době exkurze naštěstí neměla otevřeno, protože bych se rozhodně necítila komfortně, kdybych na sobě měla pohledy uživatelů. Ze začátku jsem se cítila zvláště, protože jsem byla odkázaná na další praktikantku, která mě vezla, a měla jsem strach, aby se vozík se mnou nevyklopil. První zádrhel nastal u bezbariérových toalet, kam jsem měla sama najet, ale nejdřív jsem musela přijít na to, jak se vozík ovládá. Později mi bylo komfortnější nebyť na někoho odkázaná a vézt se sama. Po nějaké chvíli ježdění jsem se necítila už tak divně, na vozík jsem si do jisté míry zvykla. Jenom mi vadilo, že jel na můj vkus pomalu. Překvapilo mě, kolik skulin se v prostorech knihovny na první pohled zdá jako bezproblémových, ale ve skutečnosti můžou člověku na vozíku zavařit. Celou exkurzi hodnotím pozitivně, odnáším si z ní nejen zážitky, ale také velký respekt směrem k osobám upoutaným na vozík. Jsem zpětně ráda, že jsem měla tuto příležitost.

Tereza Valentová, studentka 3. ročníku OAKO (<https://www.oabrno.cz/>)

Velkým dobrodružstvím je i pohyb na vozíku v širším okolí knihovny – objet knihovnu, vjet do ní, vnímat, kolik obchodů i dalších firem je v okolí dostupných/nedostupných osobě, která je na vozíku. Jenže tu nejde jen o vozík, jde tu o rodiče, kteří doprovázejí děti v kočárku, lidi s omezenou pohyblivostí, seniory, ti všichni nám svým pohledem ukazují, že je potřeba vnímat knihovnu i v jiné perspektivě.

Tato forma začleňování dává zaměstnancům i zaměstnáváním maximální prostor pro další sebe-rozvoj, hledání nových cest k sobě samým a nastavování zrcadla sobě, knihovně, společnosti. Jsem velmi ráda, že jsme se na ni vydali a těším se na další taková dobrodružství.

HELENA HUBATKOVÁ SELUCKÁ | hubatkova@kjm.cz

Co pro vás připravujeme...

- **Téma – Dezinformace**
 - Svět dezinformací
 - Děni na české dezinformační scéně a role knihoven v mediálním vzdělávání
 - Sdružení VIA a Akademie mediální gramotnosti v Knihovně Václava Čtvrťka v Jičíně
- **Knihovny v malých obcích: Knihovna Halenkov**
- **Události:**
 - výstavy věnované sběrateli exlibris Mojmiru Helceletovi a bankéři Jaroslavu Preissovi
- **Cyklus o současné literatuře: literatura skandinávských zemí**
- **Knihovny v novém: MĚK Klášterec nad Ohří**
- **Nový cyklus o krajských knihovnách**
- **PŘÍLOHA pro knihovníky dětských oddělení, tentokrát zaměřená na jinakost a hendikep**
a další materiály.

Věříme, že zůstanete
našimi čtenáři a předplatiteli!

Medaile Z. V. Tobolky 2022

Medaile Zdeňka Václava Tobolky uděluje Sdružení knihoven ČR od roku 2000. Od té doby bylo uděleno celkem 144 medailí, jejichž nositelé vytvářejí pestrobarevnou mozaiku našeho oboru a jeho klíčových počinů. Za každou z nich je kus tvrdé práce a hromada inspirace.

*Hanuš Hemola
byl oceněn
za svou
celoživotní práci*

*Dole: momentka ze
společenského večera,
který proběhl první
den konání konference
Knihovny současnosti*

Foto: Milan Říský, archiv Sdružení knihoven ČR

Autorem nápadu byl doc. Tomáš Kubíček a podle jeho slov genezi vzniku medaile popsala Jiřina Kádnerová ve své knize *Meziny bibliografie* (s. 37). *Když jsem s ní a Marií Nádvorníkovou byl v září 1999 v Košicích na bibliografickém kolo-kviu, dostali jsme Riznerovu medaili za vklad do česko-slovenské bibliografické spolupráce. To nás v autě na zpáteční cestě z Košic inspirovalo a rozhodli jsme se pro medaili Tobolko-va. Návrh zhotovil medailér Michal Vitanovský a v září 2000 na konferenci Knihovny současnosti se udělovaly poprvé.*

Před několika málo lety komise pro udělování medaile revidovala pravidla. Shodla se na tom, že ocenění reflektuje aktuální úspěšné projekty či neotřelé nápady, které posouvají či mění náš obor. Udělování Medailí Z. V. Tobolky není soutěž. Naopak, jeho smyslem je každý rok natočit reflektor a zaostřit naše zraky na kolegy, kterým se něco mimořádného daří, aby byli inspirací a povzbuzením i pro práci nás ostatních. Díky tomu mohou každoročně zazářit tři osobnosti za svůj výjimečný výkon v daném roce – bez ohledu na věk či pozici. A pomyslná zlatá medaile, která je sice čtvrtá, ale pouze co do počtu, nikoli co do významu, je oceněním za celoživotní práci a nepsaným uvedením jejího nositele do síně slávy knihovnictví v naší zemi.

Děkuji tímto celé komisi za mimořádně zodpovědný a citlivý přístup k hodnocení a také, že se zhostili nelehkého úkolu vybrat z došlých nominací právě tyto čtyři oceněné.

MARTINA WOLNA

| reditelka@knihovnatrinec.cz

Novými nositeli Medaile Zdeňka Václava Tobolky za mimořádný přínos českému knihovnictví se v roce 2022 stali:

Adéla Dilhofová

Její profesionální činnost se dlouhodobě zaměřovala na dvě klíčové oblasti českého knihovnictví, a to na rozvoj regionálních funkcí knihoven a na celoživotní profesní vzdělávání knihovníků. V obou oblastech je její práce vnímána jako mimořádně podstatná nejen pro běžnou praxi knihovníků, ale především pro systémové a dlouhodobé ukotvení.

V oblasti regionálních funkcí je autorkou či spoluautorkou řady metodických pokynů, ale především člověkem, který svoji práci dělá srdcem a i za hranicemi běžné pracovní činnosti. Výsledkem je například podíl na zavedení dotačního titulu *Obecní knihovna*, aktivity na podporu čtenářství a mezigenerační výměnu zkušeností *Jižní Morava čte*. Oba tyto projekty inspirovaly knihovníky v celé ČR.

V oblasti celoživotního vzdělávání se podílela na tom, že se MZK stala první a současně klíčovou institucí, která připravila a zahájila výuku v akreditovaných programech NSK – zde je autorkou či spoluautorkou metodik a učebních textů.

Práce Adély Dilhofové při zavádění programů celoživotního profesního vzdělávání, její zapojování do pracovních skupin, které připravují a inovují podklady pro knihovny jako vzdělávací instituce, má význam pro české knihovnictví jako celek a v době, kdy se zdůrazňuje jejich role ve vzdělávacím systému, je jednou z nejpodstatnějších.

Martin Krčál

Je klíčovou osobností provozu a vývoje jednoho z nejdůležitějších centrálních nástrojů českého knihovnictví: portálu *knihovny.cz*. V průběhu několika mála let se mu podařilo ve spolupráci se svými kolegy a spolupracovníky stabilizovat jeho provoz a současně jej soustavnou propagační prací zavádět do praxe uživatelů knihoven. Umí zkrátka portál nejen vyvíjet, ale nebojí se ho i použít! V uplynulých turbulentních letech dokázal reagovat na potřeby a výzvy společnosti i knihoven, například v době lockdownů nebo při vypuknutí války na Ukrajině.

Zuzana Kopencová

Byla oceněna za mimořádný a významný podíl na úspěšné realizaci velkých grantových knihovních projektů a projektů, které mají přesah do českého veřejného knihovnictví. Se vši skromností stojí za tak významnými projekty jako *Karel Čapek online* nebo *Central*, zaměřené na katalogizaci beletrie pro knihovny České republiky. Za zmínku stojí i to, že se v roce 2002 aktivně zapojila do záchraně svazků z povodněmi zaplaveného fondu a od prvních okamžiků této katastrofy také hledala u nás i v zahraničí všechny dostupné informace, jak knihy zachránit a vrátit je čtenářům. Jako jediná z oceněných se nemohla předávání ocenění osobně zúčastnit.

Hanuš Hemola

Byl oceněn za celoživotní úsilí o rozvoj knihovnických a informačních služeb. Od počátku své profesní kariéry pracoval na pozici knihovníka, a to ve veřejné knihovně v Kroměříži, a studiem doma i v zahraničí (Belgie, Kanada) postupně získával odbornost. Od roku 1980 až do současnosti působí v Národní knihovně ČR v řadě funkcí. Vždy se aktivně zapojoval do oblastí spojených se vzděláváním. Jeho podněty a připomínky byly vždy přímočaré a vycházely z praxe. Dovedl posoudit, zda jsou teoretické poznatky v praxi uplatnitelné, a opačně dovedl velmi přesně definovat praktické poznatky pro teorii (např. při přednáškách v rámci profesního vzdělávání). Zapojil se jako řešitel do řady projektů na národní nebo mezinárodní úrovni. Mezi jeho významné podnětné a iniciativní počiny patří např. referenční služba *Ptejte se knihovny* nebo *Cizojazyčná literatura do vybraných center* v knihovnách v rámci České republiky. Mladším kolegům byl trpělivým rádcem.

Od 80. let publikoval články v řadě odborných periodik (např. *Ikaros*, *Čtenář*, publikace UNESCO), v rámci popularizace i v denním tisku a v běžných kulturních periodikách. Byl mj. předsedou Rady programu výzkumu a vývoje pro oblast knihovnictví MK ČR (1997–2004), členem Ústřední knihovnické rady (2017–2021). Od roku 1991 je členem Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR.

Připravila komise SDRUK / redakčně upraveno

Foto: Milan Říský, archiv Sdružení knihoven ČR

87. kongres IFLA

Po třech letech, kdy bylo konání kongresu z důvodu protipandemických opatření znemožněno, se ve dnech 26.–29. 7. v irském Dublinu na 87. kongresu IFLA sešlo téměř dva tisíce knihovníků a informačních profesionálů ze sta zemí světa včetně České republiky.

Cíle IFLA

Téma konference bylo zasvěceno cílům IFLA – *inspirovat, zapojit, podpořit a propojit*. Knihovníci, knihovny, informace. Budovat globální knihovnictví.

V tomto pojetí jde zejména o:

- posílení celosvětového hlasu knihoven v oblasti udržitelnosti, partnerství a spolupráce;
- inspiraci a zlepšování odborné praxe, rozvoj oboru a oborového vzdělávání, vytváření standardů a doporučení, budování infrastruktury;
- propojování knihoven a knihovníků, podporu osobního i virtuálního setkávání, rozvoj mezinárodních aktivit a neformálního vzdělávání;
- optimalizaci organizace, přípravu finančních strategií.

Z odborného programu

První konferenční den byl zahájen úvodním ceremoniálem plným proslovů, vzkazů, radosti z toho, že je znovu možné se setkávat osobně. Program byl doplněn o několik hudebních vystoupení provázených tradičním irským tancem.

Významnou stopu zanechala v úvodním ceremoniálu bývalá prezidentka Irska Mary Robinson, která ve svém proslovu hovořila o klimatické krizi a vyzvala publikum, aby se zamyslelo nad svojí rolí v ní. Z Austrálie pomoci videa pozdravila účastníky nově zvolená prezidentka IFLA Vicki McDonald, která v příštím roce vystřídá současnou prezidentku Barbaru Lison.

Hned v následujícím bloku bylo uděleno ocenění *Systematic Public Library of the Year Award 2022*, které získala Missoula Public Library¹. První konferenční den bylo možné se i zúčastnit workshopu a debaty o oborovém vzdělávání, a to v souvislosti s nově vydanou příručkou².

Z druhého konferenčního dne mohu vybrat např. sekci o využívání novinového obsahu ve vzdělávání, ocenění knihoven s nejlepším marketingem³ či inspirativní blok na téma využívání umělé inteligence v knihovnách. V souvislosti s tímto tématem byla založena nová sekce IFLA. Významný je i podpis společného manifestu IFLA a UNESCO⁴, který deklaruje, že knihovny jsou živou silou vzdělávání, kultury a informací a základním prostředkem pro podporu míru a blahobyti prostřednictvím myšlení všech lidí.

Třetí konferenční den byl neméně zajímavý. Skvělý blok *Reading for Well Being* ukázal, že knihovníci jsou tak trochu terapeuti a využívání různých relaxačních technik může zlepšit i vzdělávací akce. V bloku věnovaném architektuře rozhodně zaujala Patane Library v Macau, která vznikla propojením několika řadových domků⁵.

Každý konferenční den se v rámci Global Emerging Leaders představilo několik mladých knihovníků, kteří přednesli krátký příspěvek o své práci a o tom, jak se do ní promítají cíle IFLA. V následné diskusi se debatovalo o jejich budoucnosti i budoucnosti oboru samotného.

¹ <https://www.missoulapubliclibrary.org/home/about/missoulas-new-library/>

² <https://repository.ifla.org/handle/123456789/1987>

³ <https://www.ifla.org/news/ifla-pressreader-international-marketing-award-winners-2022/>

⁴ <https://repository.ifla.org/handle/123456789/2006>

⁵ <https://macaomagazine.net/patane-library-retain-the-old-create-the-new/>

Foto: IFLA

Projednávání aktualizované verze manifestu IFLA a UNESCO o roli veřejných knihoven

Nedílnou součástí konference je také posterová sekce. V rámci té se za Českou republiku prezentoval SKIP se svojí aktivitou *Knížka pro prvňáčka*. Velkou zásluhu na tom, že náš poster zaujal, má bez pochyby ředitelka Knihovny města Olomouce Lenka Prucková.

Na YouTube kanálu IFLA⁶ můžete shlédnout hned několik záznamů z konferenčního programu, včetně úvodního a závěrečného ceremoniálu či projevu Michaela Petera Edsona na téma *Climate, Conflict, and Community: the role of libraries in a world on fire (Klima, konflikt a komunita: úloha knihoven v hořícím světě)*.

Kulturní program

Středeční večer se odehrál v Dún Laoghaire – Lexlcon Library⁷. Jde o nedávno postavenou knihovnu, která je ověněna mnoha oceněními. Pro uživatele je otevřena celý týden a průměrná měsíční návštěvnost čítá 34 000 osob. Prostory této knihovny opravdu neslouží pouze jako skladiště knih. Národní, regionální a místní akce a výstavy plní významnou roli v jejím každodenním provozu.

Vedle rozmanitého fondu pro všechny věkové kategorie, veřejně přístupných počítačů a četných studijních míst se zde nachází divadlo Studio Theatre se 100 místy, městská galerie, kavárna a laboratoř Lexlcon Lab, kde lektori během roku pořádají akce se STEM zaměřením.

⁶ https://www.youtube.com/watch?v=a7kdxQgrMjs&list=PLV81siTMahbuJpAjacKcbgrq0KClBswM&ab_channel=IFLA

⁷ <https://libraries.dlrco.ie/using-your-library/find-your-library/dlr-lexicon>

Foto: FB SKIP 10

České účastnice kongresu IFLA – Lenka Prucková a Michaela Mrázová

Kulturní program zahrnoval bubenickou a ohňovou show, tradiční irské tance i hudbu. To bylo doplněno výtečnou lokální gastronomií a nechybělo plno milých a neformálních setkání s kolegy z celého světa.

Příště

Příští kongres – s mottem *Let's work together, let's library* – se uskuteční ve dnech 21.–23. 8. 2023 v Rotterdamu. Organizátoři slibují zaměření odborného programu na to, jak knihovny mohou při-

Momentka ze závěrečného dne zasedání kongresu

spívat k inkluzivní společnosti, do níž má každý možnost se zapojit. Mezi hlavní témata bude patřit osobní rozvoj, podpora čtenářství, rozvoj jazykových a digitálních dovedností, volný přístup ke kultuře, digitálním znalostem a inovacím.

MICHAELA MRÁZOVÁ

| michaela.mrazova@msvk.cz

Foto: IFLA

Můžeme se inspirovat: hravě i mezigeneračně

Ilustrace: archiv Nadace OSF

Jak začlenit mediální vzdělávání do programu knihovny? Přinášíme tipy ze zahraničních organizací a knihoven – každá se toho ujala po svém. V Itálii například pracují na rozšiřování digitální solidarity, ve slovinské knihovně vsadili na diskuze s osobnostmi z redakcí.

Příklady ze Slovinska, Německa, Rakouska a Česka...

Ve slovinské knihovně ve městě Kranj mediální vzdělávání uchopili pomocí sérií veřejných diskuzí nazvaných **Žurnalistický kaleidoskop**. Konají se jednou za měsíc, moderuje je známá slovinská reportérka a jako hosty si zve novináře slovinského původu, mnohdy působící na mezinárodní scéně. Jelikož jde o známé tváře, jsou tato setkání pro veřejnost lákavá. Diskutovala se už témata jako fake news, význam novin a novinářů, dostupnosti informací či vztah mladých lidí ke zpravodajství. Diskuze jsou dostupné i online.

V Kolíně nad Rýnem pracují s výstavou **What the Future Wants**, za kterou stojí organizace Tactical Tech. Výstava, na které se obsahově podíleli mladí lidé ve věku od 13 do 18 let, sestává z osmi plakátů. Plakáty tematizují například fenomén podvrtných audiovizuálních obsahů, které vznikají pomocí umělých neuronových sítí (takzvané deep fake). Jinde se zastavují u toho, jak si digitální technologie získávají naši pozornost a náš čas či jak si nás na sítích najdou reklamy. V rámci tohoto projektu padají například i kritické otázky týkající se společnosti Google a způsobů, jak zasahuje do našich životů. Část výstavy je věnovaná i ochraně osobních dat (například fenoménu selfie) a tomu, co všechno se z takové fotky dá o konkrétní osobě vyčíst a co se s fotkou stane, když ji publikujeme na internetu.

Materiály jsou volně dostupné ke stažení (www.theglassroom.org) a pracuje se s nimi v mnoha zemích, ať už v knihovnách, či jiných institucích. Jsou přeloženy do řady jazyků, včetně češ-

tiny. K realizaci je – kromě zajištění vhodného výstavního prostoru – potřeba stáhnout a vytisknout osm plakátů, obstarat dva až čtyři tablety s internetovým připojením, dvě větší obrazovky pro přehrávání animací a fixy, aby na jednom z plakátů mohli účastníci označit, kolik času tráví s digitálními technologiemi. V Česku je na tento projekt navázán například výstavní projekt #Datamaze v Centru současného umění DOX. Doprovodnou součástí instalace může být i příručka *Data Detox*, opět z dílny organizace Tactical Tech, která je rovněž volně dostupná ke stažení a vytištění v češtině (<https://datadetoxkit.org>). Tato příručka obsahuje tipy a informace o ochraně soukromí, digitální bezpečnosti, dotýká se i dezinformací či sdílení informací na internetu.

V rakouském studiu Polycular vznikla hra **Escape Fake**, která nabízí dvě únikové místnosti, ze kterých se dostanete jedině tak, že rozpoznáte jednotlivé fake news. S jejím využitím má zkušenost například severoněmecká Stadtbibliothek Rostock. Hra je vhodná pro dospívající, ideálně se hraje v týmech po dvou až třech lidech. Samotná hra trvá zhruba hodinu a po ní může následovat asi hodinová reflexe. Celý program tak může trvat dvě hodiny. Hra je zatím dostupná v angličtině a němčině, je ale volně ke stažení (<https://escapefake.org>). Ke hře je kromě tabletu či telefonu potřeba vytisknout sadu šesti plakátů minimálně o velikosti A4, které je v průběhu hry třeba telefonem či tabletem skenovat.

Podobný projekt existuje i v České republice, je jím hra **FakeScape** (www.fakescape.cz). Tu si lze objednat jako program, který obsahuje hru,

diskuzi s lektorem, pracovní listy, doporučení, kde a jak získávat informace. Je určený především pro školy, ale dá se domluvit i workshop na míru pro jiné organizace. Workshopu se může zúčastnit skupina maximálně třiceti lidí a trvá podle domluvy hodinu až dvě. Cena workshopu je 2000 korun za jednu hodinu a 1000 korun za každou další. Je potřeba započíst i případné cestovné a náklady na ubytování, neboť organizaci založili studenti sídlící v Brně.

Učit se mezi řádky i generacemi

Sadu doporučení přináší také americká příručka **A Guide for Library Practitioners**, která vznikla před dvěma lety – v době blížících se prezidentských voleb, kdy na internetu rozhodně nebyla o dezinformace nouze. Příručka, za kterou stojí American Library Association (ALA), může posloužit jako inspirace i v českém prostředí. Anglická verze je volně dostupná ke stažení; na zveřejnění české verze se pracuje. Najdeme tam například tematické celky jako role médií, misinformace, dezinformace nebo oblast stavby internetu, kam spadá i fungování cookies či reklamy na internetu. V úvodu příručky se píše: *Lidé, kteří mediální vzdělávání potřebují, se nejspíš nebudou nadšeně zapisovat do programu či na přednášku na toto téma, vlastně si dost možná nebudou vědomi toho, že jim takové vědomosti chybí.*

Role knihovny se v příručce vyzdvihuje jako místo, které je nápomocné při čerpání a třídění informací, ale i při ověřování mnohdy emočně zabarvených zpráv či prověřování jejich původu. Knihovník by měl umět návštěvníky navést k otázce po zdroji a původu informace, která může být mylně považována za zjevný fakt. Příručka proto obsahuje i tipy, jak vhodně reagovat na rozvášněné reakce čtenářů, a vyhnout se tak možné roztržce. Dále zde najdeme takzvané „conversational starters“, tedy věty, kterými lze návštěvníka navést k otázce po zdroji a způsobu šíření informací, přestože to nebylo téma, se kterým do knihovny přišel.

Text dále doporučuje témata mediálního vzdělávání začleňovat do dalších nebo již probíhajících projektů. Úsilí knihoven nemá směřovat k tomu téma návštěvníkům vnutit, ale upozornit návštěvníky na souvislosti, kterých by si jinak nevšimli. Čtenářský klub, promítání filmu, před-

náška o regionální historii či zahradničení, technologický workshop – všechny tyto i jiné aktivity lze propojit se současným děním a s otázkami po způsobech, jak informace získáváme a jak s nimi nakládáme. ALA se také snaží motivovat knihovny k tomu, aby v těchto tématech podporovaly vzdělávání svých pracovníků.

Po zastávce za oceánem skončíme na jihu Evropy. V italském Padernu, obci kousek od Milána, se zaměřují především na vzdělávání v technologiích. Programem **Generace digitální solidarity**, kterému lidově říkají „Pronajmi si synovce“, šikovně propojují mladou a starší generaci. Jde o stáž, která trvá zhruba čtyřicet hodin. Skupina středoškolských studentů si s pomocí knihovníka připraví výukový blok pro skupinu seniorů. Jde většinou o základy práce s počítačem, se smartphonem a s internetem. Každé téma je rozděleno na několik kratších prezentací, které si vždy připraví dvojice studentů. Program se obměňuje podle aktuálních potřeb obou zúčastněných stran. Učí se na něm jak starší, tak mladší, kteří si tím procvičí různé dovednosti, jako je prezentování či práce v týmu, ale často se i dozvědí sami něco nového. Podobné programy, které propojují mladší a starší generaci, najdeme i u nás a bývají velmi oblíbené. Jejich rozšíření právě o téma mediálního vzdělávání může otevřít nové možnosti společenského dialogu.

HANA STEJSKALOVÁ

Další tipy pro vás

— Portál codokaze.knihovna.cz nabízí mapu konkrétních komunitních a vzdělávacích aktivit napříč celou Českou republikou a všemi typy a velikostmi knihoven. Inspiraci hledejte nebo přidávejte pod **#medialnigramotnost** nebo **#digi**.

— Eva Nečasová založila neziskovou iniciativu **AI dětem** (www.aidetem.cz), složenou z pedagogů a expertů z oblastí umělé inteligence (AI – Artificial Intelligence), která pomáhá šířit užitečné znalosti a dovednosti v oboru umělé inteligence na základních školách i dalších vzdělávacích institucích. Bezplatně poskytuje ke stažení výukové materiály a vydala český překlad učebnice *Strojové učení pro děti*.

— Inspiraci v oblasti mediálního vzdělávání napříč republikou představuje sedm knihoven, které tento rok získaly ocenění **Bibliotheca inspirans** (www.osf.cz/bibliothecainspirans), za nímž stojí Nadace OSF a Česká spořitelna.

Článek vznikl ve spolupráci s Nadací OSF, která v rámci programu *Knihovny jako průvodkyně 21. stoletím* podporuje knihovny v jejich úsilí v oblasti celoživotního vzdělávání veřejnosti zaměřeného na rozvoj mediální gramotnosti a schopnosti rozvíjet dialog v rámci komunit.

Posláním Nadace OSF je podpora živé občanské společnosti. Nadace se nebojí otevírat citlivá a opomíjená témata a společně s dárci hle-

dat průkopníky, kteří taková témata budou rozvíjet.

Hana Stejskalová je vystudovaná hispanistka a portugalistka a bývalá učitelka na gymnáziu. Ráda píše, pracuje s textem, učí se nové jazyky, poznává nové lidi a mění životní postoje.

TEREZA LIŠKOVÁ | tereza.liskova@osf.cz

Příloha – Děckaři děckařům

Řekni to obrázkem!

Teprve při zpracování tohoto tématu pro přílohu jsem si uvědomila něco, co podprahově všichni tuší, ale ani se neodvažuje odhadovat reálnou skutečnost. Mluvím teď o rozsáhlosti světa komiksů – tento obrázkový svět plný bublin a osobitých výtvarných pojetí je fascinující. Kdo by řekl kdysi dávno v prehistorii, že si nástěnné malby – sdělení obrázkem – najdou tolik příznivců a profesionálních pokračovatelů, kteří si touhu promlouvat obrazem tolik oblíbí.

Historie novodobějšího komiksu sahá do konce 19. století, kdy se v novinách začaly objevovat první kreslené vtipy. Jednou z nejznámějších postavíček těchto komiksů byl tzv. Žlutásek neboli Yellow Kid, chlapec s odstávajícíma ušima, pleškou a ve špinavé noční košili, který byl symbolem typického amerického života v činžovních domech. První komiksy čelily obrovské kritice, že nejsou dostatečně morální, jsou příliš vulgární a málo hodnotné. Kdyby tehdejší moralisté věděli, co přijde na trh za necelých sto padesát let, nejspíš by nikdy nedovolili komiksu vůbec vzniknout, i když kdo ví, v každém období se najde kreativec, který předejde svou dobu.

Současný komiks v mnoha případech reflektuje problémy naší společnosti, pojmenovává je (byť třeba jinotajně), poukazuje na palčivost bytí. Někdy hledá po duši, jindy tříbí vkus, v dalším momentě pak brnká na struny trpělivosti. Komiks mají v oblíbě děti od nejtěššího věku – najdeme ho nejen v knižní podobě, ale i jako součást dětských časopisů. S rostoucím věkem dětí jeho čtenářů neubývá; někdo ho má rád proto, že obdivuje daného kreslíře, jiný proto, že si zamiloval příběh. Ať už je to jakkoliv, komiks žije, a to nejen díky tomu, že postavám a světům umí kreslíři vdechnout život, ale hlavně proto, jak je oblíbený mezi čtenáři.

V příloze tohoto měsíce tentokrát najdete výběr TOP 7 komiksů pro různé věkové kategorie dětí, výběr ze zajímavých deskových her inspirovaných světem komiksu. Dále tu je jednoduchý pracovní list nabádající děti k dotvoření v duchu kreslených příběhů, aby situace, v nichž se jednotlivé věci či postavy nalézají, byly ještě pochopitelnější. Na závěrečné straně najdete několik metodických tipů pro práci s knihou *Stínka: jaké to je být jiná?*, která oslovuje čtenáře jednak svým vtípem, ale hlavně tématem. Jedná se totiž o autobiografický komiks člověka, který trpí Aspergerovým syndromem.

Nezapomeňte – obrázek někdy řekne více než tisíc slov! Obdivujme um kreslířů a vydejme se společně objevit komiksově universum, které nejspíš nikde nekončí.

PAVLÍNA LIŠOVSKÁ | cdc@kjm.cz
Příští téma přílohy: Jinakost a hendikep

TOP 6 komiksů

Pestrost komiksově kresby i scénářů je patrná už při pohledu na obálky vybraných knih. Jedná se o zlomek toho, co se na českém trhu nachází – v tomto výběru najdete zajímavosti pro děti i mládež různého tematického obsahu.

Zdroj obálky: <https://obalkyknih.cz/view?isbn=978-83-63892-57-9>

SZTYMA, Marianna *Prázdnota*

1. vyd. Praha: Centrala, 2017. 27 nečísl. s. ISBN 978-83-63892-57-9

Působivá obrázková komiksová kniha pro mladší děti, které zvládnou číst velmi citlivě zpracovaný příběh holčičky vyrovnávající se se ztrátou své kočky. Dívku totiž navštíví Samota a vysvětluje jí, jak spolu budou muset nějakou dobu být, aby se smutek ze ztráty mohl postupně zmenšit, aniž by se ztratila vzpomínka na milovaného tvora. Příběh naděje a laskavosti v těžké chvíli.

TODD-STANTON, Joe *Marcy a hádanka od sfingy*

1. vyd. Praha: Paseka, 2019. 47 s. ISBN 978-80-7432-961-6

Dívka Marcy se vydává hledat svého ztraceného tatínka dobrodruha až do kouzelného Egypta, musí se dostat na sluneční bárku a ke sfínze, jež jí položí základní otázku. Kniha seznamuje malé čtenáře prostřednictvím pestrých ilustrací se starověkým Egyptem a poukazuje na důležitost statečnosti a odvahy překonat sám sebe a svůj strach, když chceme druhým pomoci.

Zdroj obálky: <https://obalkyknih.cz/view?isbn=978-80-7432-961-6>

LEMIRE, Sabine *Mira – #pratelství, #laska, #rokzivotu*

1. vyd. Praha: Albatros, 2019. 99 s. ISBN 978-80-00-05666-1

Mira, s níž prožijeme celý rok, je teenager. Její maminka pracuje v reklamě a má neustále nějaký nový „objev“, ovšem Mira sama má se zamilováním velké problémy. Nová spolužačka jí odloučí nejlepší kamarádku a navíc ji nechtějí přizvat do jejich klubu pro zamilované, protože Mira nikoho nemiluje. Komiksový příběh o starostech dospívání, prožívání vztahů.

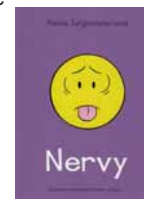

Zdroj obálky: <https://obalkyknih.cz/view?isbn=978-80-00-05666-1>

TELGEMEIER, Raina *Nervy*

1. vyd. Praha: Paseka, 2020. 211 s. ISBN 978-80-7637-141-5

Raině se stane nemilá věc – pozvrací se. Od toho dne trpí obavami a úzkostí, že se bude tato situace znovu opakovat, děsí se bolestí břicha, má strach jíst. Terapeutka, k níž dochází, jí pomáhá se úzkostí zbavit. Ty však pramení z mnoha situací v dospívání: z trémy, z kamarádství, ze vztahů... Skvělý je doslov autorky, kde popisuje, co v dětství zkoušela, aby jí bylo lépe, dodnes totiž trpí trávicími potížemi.

Zdroj obálky: <https://obalkyknih.cz/view?isbn=978-80-7637-141-5>

TAMAKI, Mariko *Laura Deanová už mě zase nechala*

1. vyd. Praha: Paseka, 2021. 289 s., 10 nečísl. s. ISBN 978-80-7637-182-8

Vizuálně nádherný a citlivý příběh o přátelství, toxických vztazích, uvědomění si vlastní hodnoty, ale hlavně o důležitosti komunikace ve fungujícím vztahu. Je to brilantní queer příběh o dospívání, který chytne za srdce.

Zdroj obálky: <https://obalkyknih.cz/view?isbn=978-80-7637-182-8>

MASAMUNE, Shirow *The Ghost in the shell. Vol. 1.*

Praha: Crew, 2017. 344 s. Světové komiksy česky. ISBN 978-80-7449-490-1

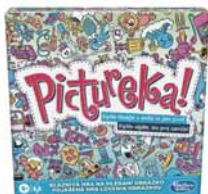
Píše se jednadvacáté století a hranice mezi člověkem a strojem jsou čím dál nejasnější, především pro agentku Motoko Kusanagi, která pronásleduje nebezpečné kyberzločince a hackery, kteří se dokážou nabourat i do lidského mozku. Jeden z nejpůvodnějších manga komiksů vůbec, který má přesah i do dnešní digitální doby.

Zdroj obálky: <https://www.obalkyknih.cz/view?isbn=9788074494901>

„Komiksové“ deskové hry

Komiksy jsou velmi specifický žánr, který si mezi čtenáři našel tolik příznivců, že slouží i jako inspirace pro tvorbu deskových her – ať už svým příběhem, postavami, nebo zkrátka jen nutností dobře číst v obrázcích. Tento výběr opět mapuje zajímavosti mezi deskovými hrami napříč hráčskými úrovněmi.

Zdroj obrázku: <https://www.planetaher.cz/pictureka-cesky>

Pictureka!

Postřehová hra, kde je úkolem hráčů ve vymezeném čase najít ve zmeti obrázků své zadání – např. během půl minuty najít určitý počet číslovek, auta, kde řídí květina apod. Bláznivý lov obrázků (klidně i pro 10 hráčů najednou) může začít. Hra je vhodná od 6 let. **Výrobce:** Hasbro **Distributor např.:** Planeta her

Marvel: Rukavice nekonečna

Tato karetní hra je zasazena do marvelovského prostředí – jeden z hráčů představuje Thanose a ostatní jsou pak známí hrdinové z Marvelovek a snaží se Thanosovi strategicky zabránit ve sbírání kamenů nekonečna. Hru si zahraje až 6 hráčů najednou a doporučený věk je od 10 let.

Výrobce: Blackfire CZ **Distributor např.:** Planeta her

Zdroj obrázku: <https://www.planetaher.cz/marvel-rukavice-nekonecna>

Marvel: Splendor

Další hra z marvelovského univerza stavějící na principech populární hry Splendor. Cílem hráčů je získávat žetony a kupovat si za ně karty se superhrdiny Avengers – až jich budou mít dostatek, získají destičku Avengers-Sjednocení. Vítězí ten, kdo má dost bodů, aby získal Rukavici nekonečna. Doporučený hráčský věk je 10+, hru si zahrají max. 4 hráči.

Výrobce: Blackfire CZ **Distributor např.:** Planeta her

Zdroj obrázku: <https://www.zatrolene-hry.cz/spolecenska-hra/splendor-marvel-10443/>

Výbušní Mimoni

Pokud znáte hru Výbušná kotátka, tak tato verze si vypůjčila herní princip a zasadila jej do prostředí dětem tolik oblíbených mimoňů. Očekávejte zábavu, spoustu mimoňů, banánů, ohnivých jednorozců. Hru zvládnou děti od 7 let a může si ji najednou zahrát 2–5 hráčů. **Výrobce:** Blackfire CZ **Distributor např.:** Planeta her

Zdroj obrázku: <https://mindok.cz/hra/strazcove-lesa/>

Iniciativa

Vědomostní hra inspirovaná pořadem ČT Zázraky přírody. Trochu finančně nákladnější, ale o to působivější kooperativní příběhová hra: čtveřice dospívajících našla v roce 1994 tajemnou hru, která se záhadně propojuje s jejich životy – její hraní je velmi riskantní. Před každou misí si hráči čtou stranu komiksu, který je hraním provází, a domluví se na strategii, luští šifry a odhalují tajemství hry. Doporučený věk je 8+ a hru lze hrát v počtu od jednoho do 4 hráčů. **Výrobce:** Blackfire CZ **Distributor např.:** Planeta her

Zdroj obrázku: <https://www.planetaher.cz/iniciativa>

Co-Mix

V této vyprávěcí hře musí hráči během krátkého času poskládat z jednotlivých obrázků celou komiksovou stranu, poté vymyslejí k obrázkům příběh. Bláznivé nápady na sebe nenechají dlouho čekat, můžete se tedy pobavit nad řeholí komiksových scenáristů a kreslířů. Minimální doporučený věk není určen, hra je vhodná pro skupinu 3–10 hráčů. **Výrobce:** Blackfire CZ **Distributor např.:** Planeta her

Zdroj obrázku: <https://www.planetaher.cz/co-mix-cz>

Dopiš a domaluj komiks

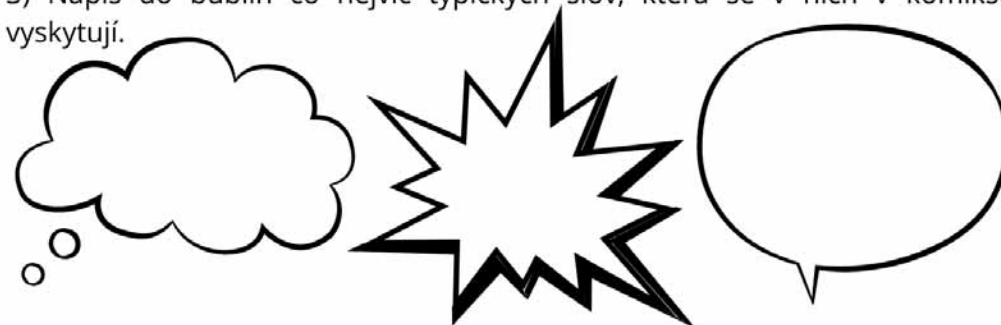
1) Pod obrázek napiš, jakou emoci postava prožívá. Domaluj k ní do rámečku symboly, které tuto emoci ještě lépe dokreslí.

2) Dokresli obrázky dle popisu tak, aby bylo ještě jasnější, co se na nich děje.

3) Napiš do bublin co nejvíc typických slov, která se v nich v komiksu vyskytují.

Metodické tipy na práci s knihou *Stínka*: jaké to je být jiná?

SCHREITER, Daniela. *Stínka*. 1. vyd. Praha: Portál, 2019. 158 s. ISBN 978-80-262-1476-2

Knížka je velmi komplexně pojatý „průvodce“ životem lidí s Aspergerovým syndromem (AS). Díky tématu a zpracování lze knihu využít na 2. stupni základní školy. Autorka v tomto autobiografickém díle pomocí komiksových stripů popisuje zcela běžné situace z každodenního života tak, jak je prožívají právě lidé s AS.

Doba trvání: 60 minut

Pomůcky: kniha *Stínka*, nakopírované stripy z knihy (celá s. 17 a další), psací potřeby a papíry, flipchartová tabule.

Cíl: Děti dedukcí odhalí obtíže hlavní hrdinky, popíší, jak se projevují. Děti kriticky čtou komiks a získané informace z něj využívají k další práci – naformulování možností pomoci člověku s AS.

Tipy na aktivity:

1. Pracujeme s názvem knihy (cca 5–10 minut)

Ukázat obálku knihy, na níž bude odkrytý jen název *Stínka*. Diskuze o tom, kdo nebo co by mohla Stínka být. Pokud děti odhalí, že to je holčička na obálce, ptáme se, **proč se jí tak říká?** Můžeme využít i úsloví „překročit svůj stín“ nebo „být v něčím stínu“. Necháme děti **odhadnout, o čem kniha bude**. Poté můžeme odkrýt podtitul knihy *Jaké to je být jiná?* Děti vyvozují, v čem by mohla být jiná hlavní hrdinka.

2. Jak se žije „jiným“ lidem? (cca 10–15 minut)

Co znamená být normální? Existuje pro to nějaká norma, pravidlo, zákon? Pokud se někdo odlišuje (v čemkoliv), jaký má život? Zde necháme děti **ve skupinách přemýšlet** nad tím, jaký bude např. život člověka s postižením, člověka, který je slavným hercem/zpěvákem, člověka, který žije na samotě, člověka, který byl ve vězení (lze domyslet další „odlišnosti“) – **děti ve skupině diskutují a sepisují si postřehy**.

3. Kdo je to naše Stínka? (cca 15–20 minut)

Dáme dětem **vykopírovanou a upravenou stránku z komiksu** (s. 17) – necháme je přečíst si informace, které tam zůstaly, a ve skupinách diskutujeme, **jaký má holčička zdravotní či jiný problém**. Děti nejspíš neodhalí přímo název AS, ale dojdou k tomu, že se jedná o nějaký druh hendikepu.

Společně pak **sjednotíme naše názory** a lektor lekce **seznámí děti s Aspergerovým syndromem**. Děti dostanou **další vybrané obrázky z knihy** (zachycující různorodé obtíže) a pokusí se je ve skupinách **roztřídit do kategorií: Bariéra v komunikaci, Bariéra ve vztazích, Bariéra v běžných činnostech** atp. Zdůraznit, že **každý člověk je jedinečný** a každý má projevy a prožívání individuální.

4. Jak pomoci? (cca 10 minut)

Společně s dětmi **diskutujeme nad tím, jestli znají někoho, kdo poruchou autistického spektra také trpí**, jak se to u něj projevuje, a na základě zjištěných informací (z prezentace, z diskuzí, z komiksových stripů) **zkusíme naformulovat, jak bychom těmto lidem mohli nenásilně pomoci**, aby se mezi námi cítili lépe. Cílit u dětí na sociální citění, vnímavost a empatii.

5. Závěr (cca 5 minut)

Shrnutí zjištěných informací, společně zhodnocení práce, **tipy na místa, kde mohou dále poradit a pomoci**, pokud budeme mít nějaké dotazy.

Recenze

Osobnosti Zlína v minulosti i dnes

Eva FILÍPKOVÁ a kol. *Lidé Zlína: výběr z databáze regionálních osobností Krajské knihovny Františka Bartoše ve Zlíně*.

Zlín: Krajská knihovna F. Bartoše, 2022. 128 s. ISBN 978-80-86886-66-4

Zlín slaví 700 let od svého vzniku, neboť si letos připomíná rok 1322, jež ve starých listinách zachytili historici jako první písemnou zmínku o tomto dnes krajském městě, největším na východě naší země. Zdejší krajskou knihovnu inspirovala oslava města k vydání pozoruhodné publikace. Již celé čtvrtstoletí totiž publikuje každoročně na svém webu rubriku nazvanou *Kalendárium*, v níž v chronologické řadě připomíná výročí osobností spjatých s městem Zlín. Toto každoroční kalendárium uvádí ovšem jen takové osobnosti, které v příslušném roce slaví „kulaté/půlkulaté“ výročí. Záznamy vznikají při zpracování knihovního fondu – při katalogizaci, zpracování článků pro regionální bibliografii nebo celostátní bázi ANL a při tvorbě báze národních autorit.

Na rozdíl od poměrně stručných celostátních bází má zlínský přístup širší pojetí. Pochopitelně jde především o autory knih a článků se vztahem k městu, ale také osobnosti, o nichž se v literatuře píše a o Zlín se během svého života v různých oborech činnosti zasloužili. Kromě biografických údajů se každý medailonek snaží jednotným způsobem vystihnout profesí osobnosti, na které škole pak dosáhla nejvyšší kvalifikace, kde pracovala a čím ve svém oboru vynikla, případně jakého ocenění se jí dostalo. Každý popis je stylisticky upraven tak, aby nabízel ucelený a zajímavý příběh.

Na tisíc medailonků osobností Zlína je v knize rozděleno do tematických skupin; z nich některé jsou pro Zlín typické (jako Majitelé zlínského panství, Pracovníci Baťových závodů, Architektura a stavitelství, Film a divadlo). Největší skupiny jmen tvoří oddíly Pedagogika, Humanitní

a společenskovední obory a Literatura, s vylčením Žurnalistiky. Každé jméno ovšem najdeme zařazené jen v jedné nejvýznamnější skupině, přestože by mohlo být svou činností i ve více oborech. Z celkového počtu je asi třetina takových osobností, které jsou ve svém oboru dosud činní.

Zalistování knihou zaujme každého čtenáře. Např. oddíl Pracovníci Baťových závodů se svými 50 osobnostmi uvádí osm členů z rodiny Baťů nebo dvanáct takových, kteří svou životní pouť ukončili v zahraničí. Ať již z důvodu emigrace, nebo jako vedoucí pracovníci poboček Baťových závodů se již do rodné vlasti nikdy nevrátili. V oddíle Literatura najdeme např. nejen charakteristiku zlínského rodáka, prozaika a básníka Antónína Bajaji či Ludvíka Vaculíka a jeho ženy Madly, neboť ti se poznali v době svého působení v Baťových závodech, ale také dramatika Franze Grillpalzera, který byl na počátku 19. století vychovatelem u hrabat Seilernů na zámku Lešná, a dozvíme se, že tamní krajinu popsal ve svých prózách. V oddíle Architektura se setkáme s předními umělci oboru nejen 20. století (Bohuslav Fuchs, Josef Gočár, Vladimír Karfík, Jan Kotěra, Zdeněk Plesník a mnoho dalších), ale také s Evou Jiříčnou, která v současnosti realizuje své plány také ve svém rodném Zlíně. Zlínský film – to je nejen Karel Zeman a Hermína Týrlová, ale další desítky jmen režisérů, scenáristů a herců, kteří se na tvorbě zlínských filmových ateliérů podíleli a svou tvorbou se veřejnosti stále připomínají. V oddíle Politika a veřejný život najdeme známé cestovatele Jiřího Hanzelku a Miroslava Zikmunda, ve sportu pak pochopitelně Emila Zátopka. Při čtení vybraného medailonku si uvědomíme,

že se Zlínem souvisí mnoho dalších třeba již méně známých jmen nebo takových, kteří se spíše proslavili jinde, ale ve Zlíně na ně nezapomínají.

Zlínská knihovna nevydává vlastní publikace často, ale když nějaká vyjde, stojí za pozornost. To potvrzuje i nová knížka *Lidé Zlína*, jak ji sepsali pracovníci útvaru informací krajské knihovny Pavla Částková, Helena Šimová a Stanislav Bu-

ček za vedení Evy Filípkové. Přicházejí nejen s novým nápadem, ale svou výbornou grafickou úpravou nabízejí zajímavé informace a pohodové čtení. Jde o jeden z pěkných příspěvků do nadcházejícího desátého výročí působení Krajské knihovny Františka Bartoše ve Zlíně ve své nové budově, k němuž můžeme také jen blahopřát.

JAROMÍR KUBÍČEK

| KubicekJaromir@gmail.com

Recenze

Bibliografie Jiřího Uhlíře

SLEZÁKOVÁ, Jitka (redig.). Bibliografie Jiřího Uhlíře. Druhý díl 2017–2022. Jaroměř: vlastní náklad, 2022. 89 s. ISBN 978-80-11-01262-5

Středoškolský pedagog, učitel češtiny a dějepisu **Jiří Uhlíř** je absolventem jaroměřského gymnázia, Vysoké školy pedagogické v Praze a postgraduálního studia na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze; letos oslavil 85. narozeniny. Narodil se 21. 4. 1937 v obci Jasenná na Jaroměřsku a literárně a publicisticky činný je už 67 let. Jako autor literatury faktu publikoval velké množství článků, zabýval se bibliografií a filmografií v různých publikacích a soupisech, tvořil literární medailonky, pro širší veřejnost objevoval často zcela neznámé kulturní pracovníky a rodáky. Vydal např. publikace *Božena Němcová ve filmu a v televizi* (1968), *Filmografie Krkonoš* (1970), *Osobnosti Jaroměře* (2011) nebo rozsáhlou výběrovou bibliografií *Božena Němcová inspirací pro umění 1842–2020*, kterou vydal nákladem vlastním v roce 2021 (pozn. red.: viz recenze *Božena Němcová inspirující, Čtenář, 74, 2022, č. 1, s. 22–23*).

Ke svým pětadesátinám nyní vydal v Jaroměři publikaci **Bibliografie Jiřího Uhlíře – dru-**

hý díl, 2017–2022, kterou redigovala **Jitka Slezáková**, starostka obce Jasenná, jež napsala i úvodní část. Uhlířova bibliografie za posledních pět let obsahuje po úvodní části, představující autora, a po charakteristice bibliografického soupisu nejprve ohlasy a recenze na první díl bibliografie, který vyšel v roce 2018. Následuje bibliografie za roky 2017 až 2022 (k 1. 7. 2022), která obsahuje celkem 358 záznamů. Samostatnou kapitolu brožury tvoří kapitola shrnující ohlasy a recenze knihy *Božena Němcová inspirací pro umění 1842–2020*. Z kapitoly „Statistika otištěných a vydaných Uhlířových prací z let 1955–2022 a seznam periodik, almanachů, sborníků a samostatných knih“ mj. vyplývá, že Jiří Uhlíř otiskl za 67 let celkem 3027 prací ve 113 různých periodikách a v 51 různých almanaších, sbornících a knihách. Publikaci uzavírají rejstříky personální, geografický a předmětový, anglické a německé resumé a autorovo vyznání (konfese).

(miva)

Ministerstvo kultury – Odbor umění, knihoven a kreativních odvětví vyhlašuje pro rok 2023 výzvu k podávání žádostí ve výběrovém dotačním řízení

na poskytnutí dotací provozovatelům knihoven evidovaných dle zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), ve znění platných předpisů,

a pro spolky a zájmová sdružení právnických osob podle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění platných předpisů, jejichž hlavním účelem je knihovnická a informační činnost či jejich podpora,

na nekomerční projekty z oblasti knihoven.

1) Program veřejné informační služby knihoven – VISK

VISK 1 – Koordinační centrum programu a implementace Koncepce rozvoje knihoven v ČR,

VISK 2 – Mimoškolní vzdělávání knihovníků,

VISK 3 – Informační centra knihoven,

VISK 4 – Národní program ochrany knihovních fondů,

VISK 5 – RETROKON,

VISK 6 – Memoriae Mundi Series Bohemica,

VISK 7 – Kramerius,

VISK 8 – Informační zdroje:

Linie B – Zpřístupnění informačních zdrojů prostřednictvím Centrálního portálu knihoven,

VISK 9 – CASLIN a Národní autority ČR

2) Dotační řízení Knihovna 21. století – K 21

(podpora práce s národnostními menšinami a integrace cizinců, podpora všeobecné dostupnosti knihovnických služeb pro občany se zdravotním postižením, kulturní, výchovná a vzdělávací činnost, vzdělávání knihovníků)

Přihlášky a stanovené podmínky na adrese:

Ministerstvo kultury, Odbor umění, knihoven a kreativních odvětví
<https://www.mkcr.cz/oblast-knihoven-532.html>

VISK též na:

<https://visk.nkp.cz/>

Knihovna 21. století též na:

<https://ipk.nkp.cz/programy-podpory/knihovna-21.-stoletik21>

Bližší informace: Mgr. Petra Miturová, tel.: 257 085 216 (VISK 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9)
Mgr. Blanka Skučková, blanka.skuckova@mkcr.cz (K 21)
PhDr. Vít Richter, tel.: 603 223 627 (VISK 3)

!!! Uzávěrka: 10. prosince 2022 !!!

Záchrana a znovuzrození knihovny v Třeb síně

Obecní knihovna Třeb síně byla donedávna pravým opakem knihoven, o kterých se dozvídáme na stránkách *Čtenáře*. Neplnila roli kulturně-vzdělávací instituce ani místa, kde se konají komunitní aktivity. Mohla by vévodit leda tak rubrice „Odstrašující příklad“.

Třeb síně je jednou ze tří místních částí obce Krňany v okrese Benešov (Středočeský kraj), kde žije přibližně 200 stálých obyvatel. Knihovna v Krňanech byla uzavřena už před několika lety a ke stejnému konci spěla i knihovna v Třeb síně. Dlouhé roky se sem nenakupovaly žádné knihy, o vybavení ani nemluvě. Pokud sem v průběhu roku zabloudil nějaký čtenář, pak svou návštěvu většinou nezopakoval. Záhadou zůstává i náplň práce paní knihovnice. Hrstka věrných čtenářů se pravděpodobně zrodila z řad milovníků zachtělých a zaprášených starých tisků. Nic proti nim...

Co všechno se dalo do pohybu

Knihovna se nacházela ve staré budově hasičské zbrojnice. Když se hasičský sbor omladil, rozšířil o nové členy a začal být aktivní jak na poli hasičských zásahů, tak na poli společenských akcí, rozhodl se zrekonstruovat hasičskou zbrojnicí a rozšířit klubovnu. Těto žádosti zastupitelstvo vyhovělo a dalo jim k dispozici nevyužitý obecní byt, který se nacházel v přízemí budovy. Když stavební firma vybourala první příčku, přišlo se na to, že o patro výš je knihovna, kterou bude nutné přestěhovat, jinak se propadne strop. To byla velká nepřijemnost, která zdržela stavební práce, ale zároveň důležitý moment v dosavadní historii knihovny. Kdosi vyslovil otázku, zda existuje důvod držet ji vůbec při životě. Krňanská knihovna už byla několik let zavřená a nikomu nechyběla, tak proč nezavřít i tuhle... Stačilo málo a osud trebsínské knihovny by byl zpečetěn.

Jenže se do dění vložila manželka velitele hasičů, nadšená knihovnice ze sousední vesnice, která má na kontě ocenění Středočeský Kramerijs i finálovou účast v soutěži Knihovna roku (2020). Protože byla zrovna koronavirová pandemie a provoz její knihovny se omezil na půjčování knih přes okénko, měla hotovou revizi fondu i uklizeno „odpředu dozadu“. Nápad na záchranu zbídačené knihovničky pro ni byl jako sklenička vychlazeného sektu s jahodou na konci parného letního dne, kdy vás nic nebaví, protože i samotná představa jakékoli aktivity unavuje. Požádala tedy vedení obce, aby jí dalo volnou ruku, a pustila se do práce.

Průzkum potenciálních uživatelů

Na počátku uspořádala mezi místními průzkum, aby zjistila, jaké mají o knihovně povědomí, proč ji nenavštěvují a zda mají o její služby vůbec zájem. Zajímavé bylo odhalení, že většina respondentů neměla o existenci knihovny ani potuchy. A velkým příslibem byl projevovaný zájem o půjčování knih, kulturní a společenské aktivity, ale i nabídky pomoci s provozem knihovny, přípravou akcí i finančních a knižních příspěvků.

Nejprve se prostor dočkal stavebních úprav. Skvělá byla spolupráce s hasiči, kteří knihovnu nově vymalovali, vyměnili okno, elektrické rozvody, osvětlení a obnovili zašlé parkety, to vše za financování z rozpočtu obce. O patro níž vznikl multifunkční sál s dataprojektorem a promítacím plátnem. Dalším důležitým krokem bylo finanční zajištění na pořízení vybavení knihovny, které se povedlo díky schválené dotaci z rozpočtu Stře-

Foto: Richard Karban

dočeského kraje. Knihovna se tak dočkala kompletního nábytku – regálů, židlí, stolů, zázemí pro knihovnici včetně počítače, tiskárny a knihovnického programu.

Protože knihovnice ráda objíždí knihovny po celé republice, sleduje moderní trendy a oblíbila si webové stránky Moravské zemské knihovny a jejího Metodického centra pro výstavbu a rekonstrukce knihoven, sebrala odvahu a navrhla zařízení interiéru podle vlastní představy. Jednalo se o malou místnost a omezený rozpočet, takže nebylo příliš prostoru pro designové vychytávky. Záměr byl, aby interiér působil na čtenáře útulně a vzdušně a bylo v něm všechno, co si provoz knihovny takové velikosti žádá, a to včetně dětského koutku. Výsledná podoba knihovny může být pro ostatní inspirací a důkazem, že i za málo peněz se dá vytvořit hezký a funkční prostor.

Obnova a digitalizace fondu

Pak přišla na řadu mravenčí práce – vyřadit staré knihy, ucházející přebalit, sehnat nové a celý fond zdigitalizovat. Toho se ujala dospívající dcera knihovnice a velitele hasičů, pro kterou je knihovna prostředím, kde se ráda a často pohybuje a pomáhá se všim, co je potřeba, takže dobře věděla co a jak. Nabídka knih byla rozšířena i díky výměnným fondům z nadřazené knihovny, o které předchozí knihovnice neměla zájem.

Velmi se osvědčila účast na místním letním country festivalu. Stánek s dobročinným bazarem knih na podporu knihovny splnil hned několik cílů: zbavit se starých a nepotřebných knih, získat finanční prostředky na nákup knižních

hitů a dát vědět o existenci knihovny široké veřejnosti.

Knihovna na sociálních sítích

Posledním úkolem bylo sehnat zapálenou knihovnici, která se ujme pravidelného provozu. I v tomto směru měla knihovna velké štěstí. Nedávno přistěhovaná komunikativní maminka, bydlící v těsném sousedství knihovny, se dvěma dcerami se zájmem o knihy byla tou pravou volbou. Zdálo by se, že přišla k hotové práci, ale knihovnici vědí, že nové regály a hezky obalené knihy nestačí. A tak nechala navrhnout logo, vyrobit informační cedule na vstupní dveře, založila účet na Facebooku a Instagramu a doladila další a další důležité drobnosti.

S napětím jsme vyhlíželi datum slavnostního otevření. Velký zájem místních a hasičská zbrojnice praskající ve švech ukázaly, že naše práce nebyla zbytečná. Do knihovny se zaregistrovalo na 50 nových čtenářů, o knihovně se psalo v regionálních novinách, e-mailem přišly desítky gratulací od knihovníků z celé republiky.

Opravená hasičská zbrojnice se skutečně stala živým místem obce. Hasiči tu pořádají společenské akce, každý pátek odpoledne je otevřená knihovna, v multifunkčním sále se cvičí, pořádají besedy. Věřím, že teď už není nikdo, kdo by o knihovně neslyšel – minimálně na Třeb síně. Mnozí ji pravidelně navštěvují. Její proměna potěšila mnohé a je inspirací pro ostatní. A to rozhodně není málo.

PETR a LUCIE HAŠKOVI
| knihovna@hradistko.cz

Nová pobočka Knihovny města Ostravy V Zálomu

V roce 2012 zrušili zastupitelé městského obvodu Ostrava-Jih základní školu V Zálomu v Ostravě-Zábřehu. Protestující obyvatelé získali příslib, že budova, která je ve správě městského obvodu, nebude využívána komerčními subjekty, ale vzdělávacími, kulturními a volnočasovými organizacemi, zájmovými spolky, případně poskytovateli sociálních a zdravotních služeb, a že by v ní mohla vzniknout také nová pobočka Knihovny města Ostravy. Tak se začal psát dlouhý a strastiplný příběh nejmladší ostravské knihovny, ovšem se šťastným koncem.

Knihovnu města Ostravy (KMO) tvoří ústřední knihovna a 28 poboček v městských obvodech. Nejlidnatějším z nich je Ostrava-Jih, kde žije třetina všech obyvatel města. KMO provozuje na Jihu čtyři pobočky: dvě v městské části Hrabůvka (Dr. Martínka, Závodní), jednu ve Výškovicích (29. dubna) a jednu v Zábřehu (Gurťjevova). Součástí rozlehlého Zábřehu, kde je k trvalému pobytu přihlášeno cca 36 000 obyvatel, je také hustě osídlená oblast (cca 13 000 obyvatel), zvaná Pískové doly. Právě v této lokalitě pobočka knihovny scházela. Nejbližší pobočka Gurťjevova, vzdálená cca tři kilometry, je z důvodu nedostatku prostoru určena jen čtenářům do 15 let. Obyvatelé Pískových dolů tak museli dojíždět do odlehlejších knihoven.

Objekt bývalé základní školy sestává ze čtyř dvoupodlažních pavilonů. Pavilony mezi sebou svírají atrium, bývalý školní dvůr. Část budovy byla již od počátku vyhrazena pro nové pracoviště Střediska volného času Ostrava-Zábřeh (SVČ), své místo zde v průběhu času našla také Základní organizace Českého svazu ochránců přírody (Ekocentrum ZO ČSOP Alces), spolek Naděje pro všechny, Křesťanské společenství Ostrava a další křesťanské organizace Royal Rangers a Young Life, umělecká společnost Cirkus trochu jinak a alternativní Základní škola Mezi stromy.

Zastupitelé městského obvodu chtěli dostát svému slibu, že V Zálomu, jak je objekt pojmeno-

ván po ulici, v níž stojí, bude sídlit knihovna. Už na konci roku 2011 nám zprostředkovali prohlídku prostor. Naše požadavky na interiérovou přestavbu, zejména vybourání příček však vyvolaly rozpaky. Poměrně obtížně jsme museli vysvětlovat, že na rozdíl od SVČ, které mělo obývat protilehlé křídlo budovy, nemůže být knihovna rozčleněna do tříd a kabinetů. S náklady na rekonstrukci ovšem radnice nepočítala, žádat jsme měli svého zřizovatele, jímž je statutární město Ostrava, který ale neměl potřebu budovat pátou knihovnu v obvodu Ostrava-Jih. V této patové situaci jsme na dlouhou dobu uvázli.

Mezitím se v bývalé škole dočasně usídlila centrální spisovna Úřadu městského obvodu Ostrava-Jih. Naději na vznik knihovny V Zálomu jsme však neopustili. Nedovolil nám to zájem samotných obyvatel Pískových dolů, kteří se na ni pravidelně dotazovali nejen při svých návštěvách poboček KMO, ale i na outdoorových akcích a veletrzích, kterých se knihovna účastnila. Fakt, že je knihovna žádána, jsme zaznamenali také v rámci průzkumů spokojenosti čtenářů se službami, které KMO pravidelně provádí. Silnou podporu nám též vyjadřovali i v objektu již fungující organizace, zejména SVČ.

Komunální volby na podzim roku 2014 znamenaly změnu ve vedení města Ostravy i městského obvodu Ostrava-Jih a my jsme pomalu začali znovu vyjednávat. Spisovna úřadu byla přestěhována a „náš“ pavilon byl opět volný. Z popudu

Zákoutí s audioknihami

Foto: Richard Sklár

vedoucí SVČ V Zálomu proběhlo v roce 2015 několik schůzek nájemníků objektu i s naší účastí. Byl dohodnut záměr vytvořit z celého objektu kulturně vzdělávací centrum v rámci projektu „Zálom žije“.

V roce 2016 jsme počítali s celým dvoupodlažním pavilonem a s desítkami knihovničky. V lednu roku 2017 nám bylo oznámeno, že dotace na rekonstrukci schválena nebyla. Naše křídlo obsadily Technické služby Ostrava-Jih, a byť jsme věděli, že je pro ně jen provizoriem, čas plynul a my začali přemýšlet, co podnikneme s knížkami, které jsme průběžně pro novou knihovnu strádali. Šlo o knihy vyřazené z různých poboček KMO, které se už sice nepůjčovaly, ale byly v dobré kondici a měly tvořit základ fondu knihovny V Zálomu. Naštěstí jsme si je ponechali, protože v září roku 2018 nám úřad oznámil, že s námi stále počítá. Technické služby se v prosinci přestěhovaly do nového sídla a my jsme vstoupili do další etapy.

V červenci 2019 nám zřizovatel udělil souhlas se vznikem nové pobočky, a protože jsme měli po těch dlouhých letech nasporeny finance, stala se investorem stavby samotná Knihovna města Ostravy. Naše prostředky stačily na stavební úpravy a interiérové vybavení přízemí školního pavilonu.

Městský obvod Ostrava-Jih provedl postupem času také řadu oprav v objektu. Byly vyměněny rozvody zdravotnické, okna, vstupní dveře

a podhledy, byla opravena sociální zařízení, v roce 2020 proběhla úprava kanalizace, vody, plynu, elektroinstalace a byl vybudován bezbariérový přístupový chodník pro vstup do pavilonu, kde knihovna sídlí. V roce 2021 byla konečně podepsána nájemní smlouva mezi městským obvodem a knihovnou. Firma Ervo stavby, spol. s r. o. z Havířova, provedla na základě veřejné zakázky veškeré potřebné stavební úpravy, tedy zbourání většiny zdí mezi původními kabinety a třídami, pokládku nových podlah, výměnu dveří a výmalbu. Získali jsme tak skvostný prostor pro půjčovnu, rozdělenou na část pro dospělou a část pro děti, samostatnou místnost pro pra/rodiče s nejmenšími dětmi, přednáškový sál s kapacitou 35–40 osob a kancelář se sociálním zařízením a kuchyňkou o celkové rozloze 392 m². Objekt bývalé základní školy je tak již zcela obsazen nájemci a skutečně se všichni zabývají vzdělávacími, volnočasovými či kulturními aktivitami.

Původně jsme o pobočce V Zálomu uvažovali jako o knihovně 4.0. Chtěli jsme ji vybavit moderními technologiemi, 3D tiskárnou, virtuální realitou, roboty, laboratořemi... Redukcí původně zamýšlené velké knihovny s 9–10 úvazky ve dvou podlažích na menší přízemní knihovnu s dvěma knihovnicemi jsme od záměru upustili. Pod dojemem loňského celoročního vzdělávacího cyklu Udržitelnost v knihovnách jsme se začali obracet tímto směrem. Přirozeně se to nabízelo.

V objektu V Zálomu sídlí „ekoškola“, přírodovědci i SVČ, které je pořadatelem mnoha environmentálních aktivit. Ve spolupráci s nimi vidíme velký potenciál.

Bezprostřední okolí budovy tvoří zatravněné plochy a stromy, prostředí vybízí k založení komunitních zahrádek či alespoň truhlíků, nedařilo se sídliště se nacházejí rybníky. Také knihovnicím, které byly pro pobočku přijaty, je téma udržitelnosti blízké. Všechno do sebe zapadlo. Pobočku postupně doplňujeme fondem z oblasti životního prostředí, sociologie a ekonomiky, plánujeme tematické aktivity pro školy i veřejnost. Zaměření pobočky se odráží také v jejím designu. Kolegyně z marketingového oddělení KMO Andrea Peříková navrhla interiéry v tomto duchu. Proto knihovnu zdobí např. velkoplošné tapety, zobrazující les, nebe i vodu, upozorňujeme tím na náš pozitivní vztah k přírodě. Interiérové vybavení, pult na míru, netradiční poličku na audioknihy, domečky k sezení, koženkové pufy, regály, stoly, židle, skříně, police, nástěnné didaktické hry, zkrátka veškerý nábytek dodala firma Kasch – interiér, s. r. o., z Polanky nad Odrou. Celkové náklady na stavební úpravy a interiérové vybavení činily 4 212 175 korun (včetně DPH).

V září loňského roku a letos v květnu jsme se zúčastnili dvou lokálních akcí. Tou první byl Den otevřených dveří, kdy se otevřely pomyslné brány všech subjektů působících v Zálomu, (pořadatelem byl Městský obvod Ostrava-Jih), druhou, Festival pro rodiny, organizovalo Křesťanské společenství Ostrava. Přesvědčili jsme se, že se místní obyvatelé na svou knihovnu opravdu těší.

Knihovna v Zálomu byla slavnostně otevřena a pro veřejnost zprovozněna 2. 6. 2022. Během prvního měsíce se v ní zaregistrovalo 68 čte-

Foto: Jarmila Kuchařová

nářů, 41 dospělých a 27 dětí, kteří si vypůjčili celkem 699 knih. Evidovali jsme 339 návštěvníků a zaznamenali jsme jen pozitivní reakce, radost a nadšení z nové knihovny. Zájem je i o semínkovnu pro sdílení semínek květin, zeleniny a bylinek, zatím první v KMO, kterou jsme založili v rámci iniciativy Semínkovna na podporu svobodného sdílení osiva, domácího semenářství a přírodního zahradničení.

Těšíme se na příští rok, kdy by mělo být městským obvodem kompletně zrekonstruováno atrium. V současné době je neudržované a nevyužívané, stávající množství betonových ploch bude odstraněno a vznikne zde sdílený prostor s pódium, altánem a čítárnou, který bude k dispozici našim klientům i klientům našich „sousedů“. Z knihovny vedou na bývalý školní dvůr pouze dveře z kanceláře, proto se aktuálně pracuje na vybourání nových dveří přímo z půjčovny. Není to hezký pohled, vidět novou knihovnu zase rozbitou, ale pár dní překonáme a v budoucnu nebudeme jistě litovat. Projekt „Zálom žije“ tak přeče jen dojde svého naplnění.

PETRA ŠIMONOVÁ | simonova@kmo.cz

Do čísla přispěli

Mgr. Tadeáš Dohňanský – překladatel a redaktor iLiteratury.cz ■ Mgr. Roman Giebisch, Ph.D. – Národní knihovna ČR ■ Petr Hašek – Sbor dobrovolných hasičů Třebšín ■ Lucie Hašková – Obecní knihovna Hradištko ■ Mgr. Jan Hradil – Ostravská univerzita ■ Mgr. Helena Hubatková Selucká – Knihovna Jiřího Mahena v Brně ■ Mgr. Kateřina Janošková – Masarykova veřejná knihovna Vsetín ■ PhDr. Renáta Krejčí Salátová – Národní knihovna ČR ■ doc. PhDr. Jaromír Kubíček CSc. – emeritní ředitel Moravské zemské knihovny v Brně ■ Tereza Lišková – Nadace Open Society Fund ■ Mgr. Pavlína Lišovská – Knihovna Jiřího Mahena v Brně ■ Mgr. Michaela Mrázová – Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě ■ Ing. Petra Okřínová – Vysoké učení technické v Brně ■ Bc. Markéta Slabá – Knihovna Jiřího Mahena v Brně ■ Mgr. Klára Smolíková – spisovatelka, scenáristka a lektorka ■ Mgr. Hana Stejskalová – hispanistka a portugalistka ■ Mgr. Petra Šimonová – Knihovna města Ostravy ■ Jan Šnyrych – Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR ■ Milan Valden – Národní knihovna ČR ■ Mgr. Lukáš Vavrečka – Univerzita Pardubice ■ Mgr. Martina Wolna – Knihovna Třinec

ARCHIVY, KNIHOVNY, MUZEA V DIGITÁLNÍM SVĚTĚ
kam
2022

ARCHIVY, KNIHOVNY, MUZEA V DIGITÁLNÍM SVĚTĚ

Národní archiv Praha
30. 11. – 1. 12. 2022

Registrace od října na adrese:
[https://www.skipcr.cz/knihovnicke-akce/
archivy-knihovny-muzea-v-digitalnim-svete/2022-23-rocnik](https://www.skipcr.cz/knihovnicke-akce/archivy-knihovny-muzea-v-digitalnim-svete/2022-23-rocnik)

skip

Národní archiv

NK

Cestami současné polské literatury v českých překladech (2010–2022)

Polsko je jedním ze čtyř sousedních států, s nímž Českou republiku pojí přímá hranice. Z hlediska produkce literární tvorby, ale také z pohledu literárního života jako takového je zmíněná blízkost v odpovídajícím měřítku zjevná. Podle údajů vyplývajících ze Zpráv o českém knižním trhu, publikovaných pravidelně Svazem českým knihkupců a nakladatelů, se polská literatura v českých překladech kontinuálně umísťuje v první desítku – zpravidla na sedmé až osmé pozici, přičemž pomyslný stupeň vítězů v týchž údajích tradičně obsazuje angličtina s němčinou a slovenštinou.

Polská literatura aktuálně nedisponuje samostatnou knižní edicí tak, jak je tomu například v případě anglické (AAA – Edice angloamerických autorů nakladatelství Argo) či slovenské (Česi, čítajte! nakladatelství Větrné mlýny) literatury, nicméně zájem českých, resp. slovenských nakladatelství o vydávání polských autorů je patrný, stejně jako aktivní snaha nejrůznějších literárně zaměřených periodik či kulturních institucí o propagaci polské literatury.

Polští autoři se rovněž nacházejí na seznamech hostů literárních festivalů: v roce 2010 bylo Polsko čestným hostem mezinárodního knižního veletrhu a festivalu *Svět knihy Praha* (svou návštěvou tehdy Česko poctila mimo jiné uznávaná, dnes již zesnulá básnířka Wisława Szymborská, vůbec první nositel(ka) Nobelovy ceny za literaturu na pražském veletrhu). Výsadní postavení čestného hosta mělo Polsko zopakovat o deset let později, avšak kvůli pandemii onemocnění covid-19 byl *Svět knihy 2020* zrušen (na tomto místě je třeba zmínit, že o rok později byla Česká republika čestným hostem *Varšavského knižního veletrhu*; ambasadorem českého

zastoupení se tehdy stal u českých čtenářů oblíbený reportér a čechofil Mariusz Szczygieł, který na tiskové konferenci pronesl, že čím více české literatury v Polsku, tím více nových myšlenek, které by samotné Poláky nenapadly). Polští autoři se také pravidelně účastní *Měsíce autorského čtení* (středoevropského literárního festivalu odehrávajícího se v Brně, Ostravě, Bratislavě, Košicích a Prešově) či literárního festivalu *ProtimluvFest*, spjatého s již jmenovaným ostravským nakladatelstvím a také stejnojmennou literárně-kulturní revue.

Proza

Začínáme-li cestu současnou polskou literaturou v českých překladech za uplynulých zhruba deset let u prózy určené „náročnějším“ čtenářům, nelze se nezastavit u spisovatelky **Olgy Tokarczukové** (* 1962), držitelky Nobelovy ceny za literaturu za rok 2018 (v témže roce autorka obdržela neméně prestižní Man Booker International Prize za román *Běguni*, 2. vydá-

Olga Tokarczuková

ní v nakladatelství Host, 2018). Tokarczukové vyšel v roce 2010 (opět v nakladatelství Host) v překladu Petra Vidláka román *Svůj vůz i pluh ved' přes kosti mrtvých*, jehož název je parafrází básně anglického romantika Williama Blakea. Jedná se o „morální“ či „ekologický“ thriller, příběh s detektivní zápletkou z prostředí Kladské kotliny na polsko-českém pomezí. V roce 2017 se kniha v souvislosti s uvedením stejnojmenného filmového zpracování úspěšně polské režisérky

Agnieszky Holland dočkala druhého vydání. Z dalších Tokarczukových knih se v českém překladu od roku 2010 objevily monumentální *Knihy Jakubovy* (nakladatelství Host 2016, překlad Petr Vidlák), téměř devítisetstránkový historický opus o židovském sektáři Jakubu Frankovi, nebo výbor z autorčiných esejů, úvah a publicistických článků pod názvem *Okamžik medvěda* (nakladatelství Host 2014, překlad Petr Vidlák).

Poměrně specifickou součástí polské literatury 20. a 21. století je takzvaná „literatura malých vlastí“, vycházející z geograficky úzce vymezeného prostředí. V roce 2010 vyšel v nakladatelství Kniha Zlín v překladu Jana Fabera *Mercedes Benz Pawła Huelleho* (* 1957), který skládá v jistém smyslu hold Bohumilu Hrabalovi. O tři roky později vyšly významnému polskému básníkovi a prozaikovi hned dva další tituly: soubor povídek *Příběhy chladného moře* (nakladatelství Argo, překlad Pavel Peč) a román *Poslední večere* (nakladatelství Kniha Zlín, překlad Jan Faber). Příběhy všech tří knih jsou situovány do autorova rodného Gdaňsku.

Do stejného proudu můžeme zařadit spisovatele **Huberta Klimka-Dobrzanieckého** (* 1967), jehož soubor povídek *Blázen* (nakladatelství Větrné mlýny 2019, překlad Jiří Červenka) se odehrává v okolí autorovy rodné Bieleławy na polsko-českém pohraničí. Z poněkud jiného soudku pak pochází spisovatelova próza *Samota* (nakladatelství Větrné mlýny 2015, překlad Lucie Zakopalová), vypovídající o „výhodách i nevýhodách“ stárnoucího samotáře. V českém překladu však nadále scházejí knihy z doby autorova pobytu na Islandu: *Kołysanka dla wisielca* (vyšlo slovensky jako *Uspávanka pre obesenca*) či soubor esejisticky laděných textů *Zostawić Islandię* (Opustit

Island), který v Polsku vyšel rovněž jako audio-kniha.

Z pomezí polsko-slovenského zase teží *Prcek* (nakladatelství dybbuk 2011 v překladu Bány Gregorové Kolouchové) předčasně zesnulého spisovatele **Mirosława Nahacze** (1984–2007), který je českým čtenářům znám již z roku 2009 díky próze *Čáp a Lola* (opět dybbuk v překladu Bány Gregorové Kolouchové).

Ve slovenském prostředí se čtenář ocitne také v knize *Bílá vrána* **Andrzeje Stasiuka** (* 1960; nakladatelství Paseka v překladu Marty Zbořilové), autora, jemuž první český překlad vyšel již v roce 2001. Témuž spisovatelovi (kromě souboru dramát) vyšla v nakladatelství Kniha Zlín v překladu Jiřího Červenky v roce 2017 další próza s názvem *Východ*.

V roce 2020 zemřel spisovatel **Jerzy Pilch**, jehož poslední knihou v českém překladu je sbírka krátkých próz *Nenávratně ztracené leváctví* (nakladatelství Plus 2018, překlad Jitka Lukášová), v nichž se Pilch vrací do časů vlastního dětství. Ještě dříve (nakladatelství Fra 2007, překlad Bára Gregorová Kolouchová) mu však vyšel úspěšný titul *U strážného anděla*.

Spisovatel **Jacku Dehnelovi** (* 1980) vyšla v nakladatelství Větrné mlýny v roce 2015 kniha *Lala*, popisující příběh autorovy babičky, a v roce 2021 v nakladatelství Vyšehrad román *Saturn*, jehož ústředním symbolem je slavný román Francisca Goyi. Obě knihy přeložil Michael Alexa. V roce 2015 se zároveň v nakladatelství Havran v překladu Lenky Kuhar Daňhelové objevil román **Mikołaje Łozińskiego** (* 1980) s příznačným názvem *Knihy*, mapující podobně jako Dehnelova *Lala* osudy autorovy rodiny.

Nutno také zmínit polský bestseller spisovatele a scenáristy **Andrzeje Barta** (* 1951), román *Továrna na mucholapky* (nakladatelství Fra, 2011 v překladu Jiřího Červenky). Děj románu čtenáře zavádí do soudní síně, kde probíhá fiktivní proces s Chaimem Rumkowským, historickou postavou – předsedou Judenratu ghetta v Lodži. Židovské tematice se věnuje také **Piotr Paziński** (* 1973) ve svých dvou do češtiny přeložených knihách: román *Letní byt* (Havran, 2012 v překladu Lucie Zakopalové) reflektuje dějiny polských Židů očima vypravěče, který se vrací do dětských let, zatímco

¹ „Může být spisovatel bohem?": rozhovor Aleksandry Koziry s Mariuszem Szczygiełem. *iLiteratura.cz* [online]. [14. 10. 2020] [cit. 24. 5. 2022]. ISSN 1214-309X. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/Clanek/44809/szczygielemariusz>.

povídky v souboru *Ptačí ulice* (Větrné mlýny, 2016 v překladu Michala Lebdušky) představují magickou procházku předválečnou židovskou Varšavou.

Teprve v roce 2019 se čeští čtenáři dočkali překladu stěžejního díla polské literatury 90. let, románu **Marka Bieńczyka** (* 1956) *Sanatorium Tworki* (nakladatelství Pistorius & Olšanská v překladu Michaela Alexy) z prostředí psychiatrické léčebny nedaleko Varšavy během druhé světové války. Kniha, která pomocí netradičního jazykového ztvárnění reflektuje jedno z nejzávažnějších období moderních dějin, se dočkala lehce rozporuplné odborné reflexe. Zatímco nakladatelská redaktorka Klára Soukupová ji hodnotila (spíše s váhavým výsledkem) jako „škobrtavou romanci z okupované Varšavy“², z recenzí komparatistů Petra Posledního³ a Blanky Činátlové⁴ vyplývá, že jde o nevšední a kvalitní čtenářský zážitek.

Vrátíme-li se k ženám-spisovatelkám, Olga Tokarczuková rozhodně není jedinou polskou autorkou, která by neměla uniknout pozornosti českých čtenářů (byť nedávné získání Nobelovy ceny ještě více zvedlo zájem o její tvorbu). Dva knižní překlady představují tvorbu spisovatelky a feministky **Sylwie Chutnik** (* 1979). Román *Potvory* (nakladatelství Argo, 2013 v překladu Michaly Benešové) ukazuje „girl power“ a temnou stranu současně Varšavy, soubor povídek *Kapesní atlas žen* (Fra, 2014, kolektiv překladatelů) pak vypráví o obyvatelích jednoho varšavského činžáku.

Dorota Masłowska

Mezi nejvýznamnější polské spisovatelky patří také **Dorota Masłowska** (* 1983), která je kromě literatury aktivní také v populární hudbě (v hudebním světě vystupuje pod jménem Mister D.). Kromě románu *Zabila jsem naše kočky*,

drahá (nakladatelství Odeon, 2014 v překladu Bány Gregorové Kolouchové) si lze v češtině přečíst také její divadelní hry *Dva ubohý Rumuni, co uměj polsky* (Fra, 2010) a *Mezi náma dobrý* (ve výboru *Čtyři polské hry*, nakladatelství Na Konáři, 2010, obě v překladu Bány Gregorové Kolouchové). Dvěma volně na sebe navazujícími romány z prostředí města Valbřich (*Pískový vrch*, nakladatelství Paseka, 2015 v překladu Ivety Mikešové a oceněné *Chmurďalie*, Paseka, 2020 v překladu Michaly Benešové) je zastoupena významná spisovatelka a antropoložka **Joanna Bator** (* 1968).

A dvě knihy, jejichž děj se odehrává v oblasti kašubských jezer, vyšly také **Martyně Bundě** (* 1975): *Bezcitnost* a *Modrá kočka* (2019 a 2021, obě v nakladatelství Argo v překladu Bány Gregorové Kolouchové). Jako četbu na léto lze doporučit milostnou novelu *Slast Marty Dzido* (* 1981; nakladatelství Dokořán, 2019 v překladu Anny Šaškové Plasové) nebo sbírku básní v próze *Nakrmít kámen* (Revolver Revue, 2018 v překladu Heleny Stachové), přinášející pestrou paletu variací dětského pohledu na každodenní předměty.

Poezie

Otázka smyslu vydávání poezie je téma, o němž lze napsat samostatnou studii. Jiří Macháček, šéfredaktor ostravského nakladatelství Protimluv, které se mimo jiné zaměřuje na publikaci básnických sbírek polských autorů, k tomu podotýká následující: ...*kdyby k této nádherné a naprosto jedinečné lidské aktivitě [poezii] přistupovali všichni nakladatelé jen ze zistných důvodů, tak nevyjde nikdy žádná básnická sbírka. Vydávat básně se vyplácí kvůli jiným věcem. Poezie přináší, pokud ji nepišou zrovna grafomani, zážitek ze setkání s dobrým slovem, básnickými obrazy, které jsou nenapodobitelné žádným jiným uměním, to jsou věci nevyčísitelné, nezpenžitelné...*⁵

² SOUKUPOVÁ, Klára. Škobrtavá romance z okupované Varšavy. *iLiteratura.cz* [online]. [23. 6. 2019] [cit. 24. 5. 2022]. ISSN 1214-309X. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/Clanek/41777/bienczyk-marek-sanatorium-tworki> [cit. 24. 5. 2022]

³ POSLEDNÍ, Petr. Iluze clony. Tamtéž [cit. 24. 5. 2022]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/Clanek/41777/bienczyk-marek-sanatorium-tworki>

⁴ ČINÁTLOVÁ, Blanka. Smrt žvaní jen: Zapeklitě nestálý román Marka Bieńczyka. A2. 2019, roč. 15, čís. 15, s. 3. ISSN 1803-6635.

⁵ „Je to všechno Protimluv!“ Rozhovor Tadeáše Dohňanského s Jiřím Macháčkem. *iLiteratura.cz* [online]. [31. 5. 2019] [cit. 26. 5. 2022]. ISSN 1214-309X. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/Clanek/41677/machacek-jiri>.

V edici překladové literatury Protimlulu vycházejí sbírky jak regionálních či méně známých autorů, tak etablovaných polských básníků. Český čtenář se tudíž může seznámit s různými tvářemi současné polské poezie: významným básníkem **Ryszardem Krynickým** (* 1943; reprezentativní výbor *Magnetický bod*, 2010 v překladu Lenky Kuhar Daňhelové), básničkou **Genowefou Jakubowskou-Fijałkowskou** (* 1946; *Něžný nůž*, 2011 v překladu Lenky Kuhar Daňhelové), „prokletým“ básníkem **Rafałem Wojaczkiem** (1945–1971; *Který nebyl*, 2013, kolektiv překladatelů), **Franciszkiem Nastulczykiem** (* 1957), mimo jiné překladatelem české poezie do polštiny (výbor tvorby *Průvodce slepého psa*, 2014 v překladu Lenky Kuhar Daňhelové). Básník **Robert Rybicki** (* 1976) je zastoupen hned dvěma sbírkami (bilingvní *Dar lůžrů/Dar meneli* z Protimlulu, 2014 a *Gram mozku* z nakladatelství Malvern, 2021, obě v překladu Petra Motýla).

Z dalších básnických sbírek jmenujme *Černý čtverec* (Větrné mlýny, 2015 v překladu Jiřího Červenky) úspěšného autora **Tadeusze Dąbrowského** (* 1979) nebo výbor *Neviditelné věci* oceňovaného **Adama Zagajewského** (* 1945), osobního přítele Petra Hrušky (Protimluv, 2015 v překladu Michaela Alexy).

Z nedávné knižní produkce by čtenářům poezie neměla uniknout sbírka *Píseň o návycích a závislostech* **Eugeniusze Tkaczyszyna-Dyckého** (* 1962; Protimluv, 2018 v překladu Michaela Alexy) či pozoruhodná sbírka *Zatopený estuár* **Marzanny Bogumiły Kielar** (* 1963; Fra, 2021 v překladu Michaela Alexy a Renaty Putzlacher-Buchtové). Čtenáři, kteří chtějí „ochutnat“ z více rozdílných autorských poetik, mohou sáhnout například po antologii *12x poezie Polsko* (Fra, 2011, kolektiv překladatelů).

Fenomén polské literární reportáže

Nezanedbatelnou součástí nejnovější polské literatury je tzv. polská literární reportáž – žánr na pomezí publicistiky a beletrie –, kterou v českých překladech vydává slovenské nakladatelství Absynt v čtenářsky oblíbené edici Prokletí reportéři a také nakladatelství Dokořán – Jaroslava Jiskrová/Máj.

V Absyntu vyšly například tituly *Jako bys jedla kámen* **Wojciecha Tochmana** (* 1969; 2017 v překladu Lenky Kuhar Daňhelové), reportáže

z poválečné Bosny a Hercegoviny, *Ganbare! Workshopy smrti* **Katarzyny Boni** (* 1982; 2017, překlad Michaela Alexy) o Japonsku po ničivém tsunami z roku 2011, *Modlitba za dešť* **Wojciecha Jagielského** (* 1960; 2018, překlad Michala Benešové) o Afghánistánu 90. let, neopomenutelné *Impérium* mistra reportážního žánru **Ryszarda Kapuścińskiego** (* 1932; 2. vydání 2018 v překladu Dušana Provoznička) tematizující rozpad SSSR, *Život na míru* **Marka Rabije** (* 1974; 2021, překlad Michaela Benešové) o tzv. fast fashion nebo *27 smrtí Tobyho Obeda* oceňované reportérky **Joanny Gierak-Onoszko** (* 1980; 2021 v překladu Tadeáše Dohňanského) o zruďnostech kanadského systému internátních škol pro děti původních obyvatel. Všechny zmíněné tituly se vyznačují identickou a pro čtenáře dobře rozpoznatelnou grafickou úpravou knih.

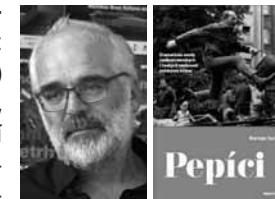
Joanna Gierak-Onoszko

Mariusz Szczygiel

Z dílny druhého jmenovaného nakladatelství vzešly knihy *Cikán je cikán* **Lidie Ostalowské** (1954–2018; 2016 v překladu Lucie Zakopalové) a samozřejmě knihy **Mariusze Szczygiela** (* 1966),

čechofila, propagátora české kultury a autora bestsellerů jak v Polsku, tak u nás, tematizující historii i současnost Československa, Česka a Čechů: populární *Gottland* (2. vydání 2018), *Udělej si ráj* (2011) či *Není* (2019), všechny v překladu Heleny Stachové. Česku se také věnují esejistické knihy **Mariusze Surosze** (* 1963): *Pepíci* (2. vydání 2019) a *Ach, ty Češky!* (2017, obě v nakladatelství Mladá fronta v překladu Anny Šaškové Plasové).

Mariusz Surosz

Dobrodružná a jiná žánrová beletrie

Samozřejmostí českých vydavatelství jsou detektivní romány, thrillery a další žánrové knihy

polských spisovatelů. Dobrodružný historický román *Hra o kosti* (nakladatelství Argo, 2017 v překladu Anny Šaškové Plasové) napsala **Elżbieta Cherezińska** (* 1972), detektivku *Dívka o půlnoci* (nakladatelství Jota, 2016, překlad Michael Alexa) zase **Katarzyna Bonda** (* 1977), řadou titulů je zastoupen **Marek Krajewski** (* 1966; naposledy *Erinye*, nakladatelství Argo, 2019 v překladu Stanislava Komárka z prostředí Lvova před druhou světovou válkou).

Mezi díla určitým způsobem balancující mezi žánrovou literaturou a plnohodnotnou umělec-

kou beletrií patří pozoruhodné prózy **Szczepana Twardocha** (* 1979; *Morfium*, nakladatelství Host, 2017 v překladu Michaela Alexy a *Král*, Host, 2020 v překladu Michaly Benešové), napínavý román *Oslnění světlem* **Jakuba Żulczyka** (* 1983; Protimlív, 2020 v překladu Jana Fabera a Michaely Alexy), známý také svým seriálovým zpracováním HBO, nebo rozsáhlý *Led* autora sci-fi literatury **Jacka Dukaje** (* 1974; 2021, Host, překlad Michael Alexa a Michala Benešová), oceněný jako vůbec první žánrová kniha cenou Magnesia Litera v roce 2022.

TADEÁŠ DOHŇANSKÝ

| tadeas.dohnansky@iliteratura.cz

Společenská próza do ucha

Ne každý vyhledává knihy, které ho katapultují do paralelních světů. Ne každý se chce ponořit do vyprávění, ve kterém zločiny jsou vyšetřeny bystrým detektivem a viníci potrestáni nebo ve kterém zamilovaní přes všechna protivenství míří ke svatebnímu oltáři. Přemýšlet nad společností, propletenými lidskými vztahy, charaktery pokřivenými dobou či hnětenými místem je možné i během poslechu audioknih. Přibývá mezi nimi titulů, které řadíme do společenské prózy a které stojí za to pořídit do knihovny.

Co říkají knihy o společnosti?

Knihy toho o společnosti prozradí mnoho a je zřejmé, že ani nemusí jít o historiografické publikace nebo literaturu faktu. Aktuální nebo dobové společenské klima se stejně dobře odráží v příbězích. Ty nám dovolují nahlížet na konkrétní společenské problémy nikoli zvenčí jako většina non-fiction děl, ale právě zevnitř, očima konkrétních, byť třeba fiktivních aktérů.

Přirozeně i vědeckofantastický román z šedesátých let toho prozradí mnoho o tom, jak dobový člověk vnímal sebe jako součást lidstva a jak viděl svoji budoucnost, například z hlediska občana některé světové velmoci. Je však zvykem označovat coby společenskou prózu ten druh literární fikce, který není žánrový – ani v prvé řadě humoristický – a audioknižní vydavatelé a distributoři toto dělení přejímají.

Společenská próza se často zaměřuje na osudy jedince nebo skupiny postav na pozadí nějakého dějinného konfliktu nebo společenského klimatu. V popředí tedy není zápleтка, ale obraz společnosti a úloha jistého typu člověka v ní.

Bestselery k poslechu

Autoři společenské prózy často patří nejen mezi národní, ale leckdy i mezinárodní bestselleristy, takže nepřekvapí, že se tituly nezřídka dočkají audioknižního vydání.

V této části průvodce se budeme zabývat těmi díly, která v posledních desetiletích figurovala na horních příčkách čtenářských a knihkupeckých žebříčků a dostalo se jim také kvalitního audioknižního zpracování, byť má společenská

próza pochopitelně velmi dlouhou historii. Starší díla – například Ericha M. Remarqua nebo Francise S. Fitzgeralda – však už přirozeně řadíme do literární klasiky, které bychom se rádi samostatně věnovali později.

Odráz války a okupace v lidských osudech

Dlouhá léta byly mezi čtenáři populární romány, které zachycovaly osudy postav v průběhu druhé světové války nebo krátce po ní. Spadá sem přirozeně stále čtenáři i posluchači vyhledávaná tematika koncentračních táborů a okupace, stejně jako otázka vystěhování Němců.

Mezinárodní ohlas si získal například John Boyne s krátkou prózou nazvanou *Chlapec v pruhovaném pyžamu*. Ta se už v roce 2008 dočkala filmové adaptace a český překlad tohoto sugestivního vyprávění malého chlapce, který si za

Inspirace

První Erasmus Library Staff Week

Na přelomu května a června proběhl v Univerzitní knihovně Ostravské univerzity první ročník *Erasmus Library Staff Week* (ELSW), mobility mezi knihovníky z Evropy, kteří chtěli sdílet svou praxi s ostatními kolegy a nechat se inspirovat i našimi zkušenostmi.

V pondělí 30. 5. jsme se seznámili s jedenácti návštěvníky ze Slovenska, Polska, Maďarska, Belgie, Španělska a Turecka. Proběhlo představení naší knihovny, exkurze a také prohlídka centra Ostravy a pohled z ptáčích perspektivy z radniční věže. Úterý patřilo zahraničním kolegům, kteří nám představili své knihovny a zajímavé akce, které pro své uživatele chystají. Ve středu jsme si všichni užili spoustu zábavy při „hospodském kvízu“, který proběhl ve Staré aréně na Masarykově náměstí. Čtvrteční den patřil sdílení tipů na vzdělávací aktivity, které každá knihovna pořádá, a přemýšlení, jak je nejlépe propagovat. Odměnou pak byl výlet k Šikmému kostelu sv. Petra z Alkantary a exkurze v Knihovně Slezské univerzity v Karviné. Páteční loučení bylo dojemné; některým kolegům se z Ostravy odjíždět nechtělo, a tak využili možnost si ji prohlédnout ještě jednou z výšky, z haldy Ema.

Foto: Tomáš Herman

Velice tímto děkujeme Centru mezinárodní spolupráce za zajištění celého programu, za vstřícné, veselé a bezproblémové vedení a jsme vděční také dalším našim kolegům z univerzity za ukázkovou spolupráci mezi pracovišti. Děkujeme i všem účastníkům, jak zahraničním, tak kolegům z knihovny, za pomoc při vytváření příjemné atmosféry, která nás celý týden provázela. První *Erasmus Library Staff Week* určitě nebyl tím posledním, který naše knihovna pořádá, a doufáme, že inspirujeme i kolegy z jiných knihoven.

JAN HRADIL | jan.hradil@osu.cz

plotem pracovního tábora najde svého kamaráda, o jedenáct let později načel Michal Zelenka (OneHotBook, 2019).

Určitě nemůžeme zapomenout ani na opět výjimečně úspěšně zfilmované *Pokání* lana McEwana, které se pohybuje na pomezí válečného a milostného dramatu. Více než sedmnáctihodinové četby se bravurním způsobem ujala Taťjana Medvecká (Témbr, 2021). A do třetice zahraničních bestsellerů následovaných hvězdně obsazenou filmovou adaptací můžeme jmenovat *Naslouchače* Bernharda Schlinka, který vyšel loni v interpretaci Jana Štastného (OneHotBook, 2021).

Již poválečnou Itálii líčí Elena Ferrante v populární *Neapolské sáze*. První díl nazvaný *Geniální přítelkyně* nejprve načelta Zuzana Slavíková (Audiotéka, 2018), aktuálně je dostupná celá série v podání Taťjany Medvecké (Tympanum, 2022). (Pozn. red.: český vydavatel tištěné verze, nakladatelství Prostor, po úspěchu televizního zpracování upravil název jednotně.)

České ohlazení za dobou nedávno uplynulou

Z českých autorů se k tématu druhé světové války obrací Květa Legátová a její *Jozova Hanule*, podle níž vznikl film *Želary*. Tentýž název nese i audioknižní vydání v interpretaci Lenky Vlasákové (AudioStory, 2015). Cenu Audiokniha roku v kategorii nejlepší ženská interpretace si odnesla Zuzana Slavíková za četbu románu Radky Denemarkové *Peníze od Hitlera* (Témbr, 2021). Kateřina Tučková, autorka rovněž audioknižně vydaných *Žitkovských bohyní* (OneHotBook, 2012), se o rok později dočkala i audioknihy *Vyhánění Gerty Schnirch* v podání Vilmy Cibulkové (OneHotBook, 2013).

Asi nejposlouchanější českou audioknihou, která se vrací k tématu druhé světové války a především holocaustu, je *Hana Aleny Mornštajnové*. Ta vyšla coby vícehlasá četba v interpretaci Terezy Dočkalové a Lenky Vlasákové (OneHotBook, 2018). Česká bestselleristka se však neomezila pouze na téma válečné okupace, nýbrž rozpracovávala i následná obtížná období druhé poloviny dvacátého století. Světlo světa tak spatřila i audioknižní vydání jejich následujících knih, a to *Tiché roky* v podání Kláry Suché a Miroslava Hanuše (OneHotBook, 2019) a román z alternativní historie *Listopád*, který načelty Eva

Elsnerová, Veronika Khek Kubařová a Vilma Cibulková (OneHotBook, 2021).

Zda zařadit starší díla Milana Kundery mezi literární klasiku, je obtížná otázka, přesto však bychom neměli opomenout audioknižní vydání jeho *Nesnesitelné lehkosti bytí* v interpretaci Jiřího Bartošky (Tympanum, 2018).

Specifickou kategorií pak tvoří prózy, jejichž prostřednictvím autoři dokázali zmapovat velký úsek evropských dějin. Mezi ty nejnámější patří *Europeana* Patrika Ouředníka, přeložená do více než čtyřiceti jazyků. Český originál pak pro audioknihu načel Vasil Fridrich (Ascolto, 2021). Posluchače bezesporu zaujal *Pravomil* Petra Stančíka, dostupný coby vícehlasá četba v podání Pavla Baťka, Jana Vlasáka a Jitky Ježkové (OneHotBook, 2021). Ke konci loňského roku na sebe po právu upoutala pozornost *Winterbergova poslední cesta* Jaroslava Rudiše, která si vysloužila cenu Audiokniha roku za nejlepší jednohlasou četbu v podání Pavla Baťka (OneHotBook, 2021).

Jednohubky a maratóny

Vzhledem k charakteru společenské prózy bychom mohli očekávat, že půjde vesměs o díla velice obsáhlá, a tím pádem audioknihy velmi dlouhé. Z aktuálních děl mezi ty nejdelší patří určitě plánovaná trilogie *Šikmý kostel* Karin Lednické, přičemž už jen první díl vydá v interpretaci Vilmy Cibulkové na šestnáct a půl hodiny (OneHotBook, 2020). Dostupný audioknižně je i druhý díl. U něj však na přání autorky došlo nejen ke změně interpreta (místo Cibulkové ho namluvil Jan Szymik), ale i vydavatele (Radioservis, 2021). Coby jednosvazkové dílo však vede momentálně čerstvá *Bílá voda* Kateřiny Tučkové se svými ne-

celými devětadvaceti hodinami. Jako vícehlasou četbu s devíti interprety ji vydalo OneHotBook (2022).

Pravdou však je, že mnohem častěji jsou pro audioknižní vydání vybírány společenské prózy kratšího rozsahu. Mezi ty nejlepší jednohubky patří hned dvě díla Jaroslava Rudiše. *Národní třída* čtou necelé tři hodiny Hynek Čermák a Kristýna Frejová (OneHotBook, 2013), přičemž Čermák si odnesl cenu Audiokniha roku za nejlepší interpretaci. Tutéž cenu si o pět let později odnesl Petr Čtvrtníček za četbu sotva čtyřhodinového *Českého ráje* (OneHotBook, 2018).

Čtyřhodinovou stopáž si drží i *Vrány* Petry Dvořákové v podání Veroniky Khek Kubařové a Andrey Černé (OneHotBook, 2020). K šesti hodinám, což je stále velmi krátká audiokniha, se blíží *Šarlatán* od Marka Epsteina s doslovem Josefa Klímy, který pro Témbr načel Lukáš Hlavica a sám Josef Klíma (2020). A neměli bychom vynechat ani Biancu Bellovou a její prózy *Jezero* v interpretaci Lucie Žáčkové (Tympanum, 2018) a novinkový *Ostrov*, který čtou Taťjana Medvecká a Jan Vlasák (OneHotBook, 2022).

Rodinná dramata a české prostředí

Nejkratší společenské prózy jsou ale samozřejmě povídky. Ty české už od roku 2019 v tematických svazcích pravidelně vydává tiskem vydavatelství Listen, audioknižně pak nejprve Listen, později Témbr. Jmenovat můžeme například soubory *Rodinné povídky* (2019), *Soukromá tajemství* (2020), *Dnes ještě ne* (2022) nebo *Jedeme na dovolenou* (2022). Najdeme v nich povídky Aleny Mornštajnové, Petry Soukupové, Petry Dvořákové, Marka Epsteina, Biancy Bellové a dalších autorů, kteří se specializují na komorní, povětšinou rodinná dramata.

Pokud vás ale povídky neuspokojí, určitě si můžete poslechnout celé romány s touto tematikou. Ať už od Petry Soukupové – například vícehlasé četby *Věci, na které nastal čas* (OneHotBook, 2020) či *Pod sněhem* (OneHotBook, 2022). Poslední knihu Lidmily Kábrtové *Čekání na spoušť* načelto dokonce osm různých interpretů (OneHotBook, 2021). Za zmínku stojí *Dědina* Petry Dvořákové, která se coby vícehlasá četba stala po právu absolutním vítězem Audioknihy roku (OneHotBook, 2019). Obtížné nářeční obraty v audioknize doslova zazářily. Poslechnout si lze i kompletní trilogii Anny Bolavé *Do tmy* (Euromedia Group, 2019), *Ke dnu* (Témbr, 2021) a *Před povodní* (Témbr, 2021).

O cizině s cizinci i Čechy

Předčítač není samozřejmě jediná kniha Bernharda Schlinka, jejíž český překlad se dočkal audioknižního vydání. Poslechnout si od tohoto autora společenských próz můžeme například sbírku povídek *Barvy loučení*, kterou načel Miroslav Táborský (Témbr, 2021), nebo román *Olga*, kde se k Táborskému připojila Lucie Trmíková (Euromedia Group, 2019).

Ze zahraničních autorů by v audioknižní nabídce knihovny neměl chybět Michel Houellebecq a jeho *Serotonin* v podání Otakara Brouška ml., čili nejlepší jednohlasá četba 2019 (OneHotBook, 2019), silný a dojemný příběh *Soumrak dne* Kazua Ishigura v interpretaci Jana Vlasáka (OneHotBook, 2017) nebo *Dánská dívka* Davida Ebershoffa, kterou velmi sugestivně načelta Dana Černá (Tympanum, 2016).

Ovšem i čeští autoři leckdy zasazují své příběhy do zahraničního prostředí. Můžeme si tak poslechnout vyprávění o osudech britských mladíků v próze Emý Labudové s názvem *Tapetář*, kterou čte Jan Cina (Témbr, 2020), příběh českého scenáristy a režiséra v americkém prostředí čili román *Bohemia* z pera Jana Svěráka, čte Kryštof Hádek (Euromedia Group, 2019) nebo cenami ověřený román *Probudím se na Šibui*, za nímž stojí autorka Anna Cima a interpretka Anna Kameníková (Tympanum, 2019).

KLÁRA SMOLÍKOVÁ

| klara.smolikova@tiscali.cz

LUKÁŠ VAVREČKA

| lukas.vavrecka@upce.cz

Foto: Lukáš Vavrečka

Příště: **Audioknižní klasika**

SEGÉŇOVÁ, Karolína. Knihovnu v Přerově propojí s kinem. *Mladá fronta Dnes* [online]. 2022, (177), 12 [cit. 2022-08-30].

ISSN 1210-1168. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/mfdnes.asp/>.

Řešení nevyhovujícího prostoru Městské knihovny v Přerově. Variantami byly novostavba knihovny, rekonstrukce budovy někdejší základní školy nebo přístavba ke kinu Hvězda. Podoba přístavby by měla vzejít z architektonické soutěže. Městská architektka Alice Michálová a ředitelka knihovny Edita Hausnerová v článku předkládají výhody přístavby ke kinu pro město samotné i pro knihovnu.

BOHATA, Jan. Oprava knih potrvá generace. *Mladá fronta Dnes* [online]. 2022, (196), 13 [cit. 2022-08-30]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/mfdnes.asp/>.

Popis důsledků povodní, které postihly Prahu před dvaceti lety. Nejvíce utrpěly fondy Městské knihovny v Praze, kde bylo zničeno 46 tisíc svazků, tj. 2 % tehdejšího fondu, v NK ČR dosáhly škody asi 12 milionů korun atd. Mnoho knih je dosud v péči restaurátorů a ještě dlouho bude. Nyní je zveřejněna online výstava *Příběh knihy* (<https://exhibition.indihu.cz/view/Pbhknih2022-08-05T091438935Z/start>), ze které se lidé mohou dovědět, jak proces záchrany knihy probíhá. V další části článku se autor věnuje osudu fondu Českého statistického úřadu, který byl při povodních až na několik výjimek v roce 2002 téměř úplně zničen.

ZLÁMALOVÁ, Erika. Literatura se v září dočká muzea. *Lidové noviny* [online]. 2022, (199), 7 [cit. 2022-08-30]. ISSN 0862-5921. Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/>.

V prostorech Památníku národního písemnictví (PNP), přesněji Petschkovy vily v Bubenci, vznikne Muzeum literatury. V článku je stručně zmíněna historie PNP. Vize Muzea literatury se začaly rýsovat v letech 2018–2019. Autorka popisuje plánované expozice historie české literatury, doplněné moderními technologiemi. Muzeum má sloužit jak široké veřejnosti, tak badatelům.

PEH. V moderních knihovnách si lidé mohou číst u kávy, na děti čekají soutěže. *Náš region Česko* [online]. 2022, (30), 38 [cit. 2022-08-30].

Autor se na příkladu novostavby Krajské knihovny Vysočiny, sídlící v Havlíčkově Brodě, zamýšlí nad novou rolí knihoven v naší společnosti. Novostavba knihovny, která nabízí čtenářům vedle klasických výpůjčních služeb i služby moderní; například aktivity pro děti, knihovnicko-informační lekce či vědomostní testíky. Dále článek představuje putovní výstavu (*re*)VIZE knihoven 21. století (nejzajímavější rekonstrukce a novostavby knihoven z let 2015–2020). Příklady dalších inspirativních služeb knihoven jsou popsány na příkladu knihoven v Hrádku nad Nisou a Veselí nad Moravou.

SOCHOVÁ, Ivana. Doporučená literatura? Jen to ne!. *Deník N* [online]. 2022, (144), 12 [cit. 2022-08-30].

Proč děti nečtou? Jak jim pomoci k dobrým čtenářským návykům? Debatovaly autorka knih pro děti Marka Míková, výtvarnice a ilustrátorka Galina Miklínová a Tereza Nakládalová, učitelka, lektorka a metodička školních čtenářských klubů. Předkládají příklady dobré praxe, které děti vedou ke čtení a lásce ke knihám (dílny čtení, čtení zajímavých titulů přímo ve škole apod.). Zmíněna je také problematika dostupnosti kvalitní četby pro děti v pubertě. V článku je zdůrazněn trojúhelník rodina-škola-knihovna.

HOLUBEC, Ondřej. Návrat čtenářů: pomůže kultura i lidský kontakt. *Mladá fronta Dnes* [online]. 2022, (200), 12 [cit. 2022-09-02]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz.ezproxy3.nkp.cz/mfdnes.asp/>.

Autor poukazuje na klesající trend počtu čtenářů v knihovnách Zlínského kraje. Vedení pověřených knihoven v kraji, tj. Masarykovy veřejné knihovny ve Vsetíně, Knihovny Kroměřížska a Krajské knihovny Františka Bartoše ve Zlíně, analyzují důvody tohoto propadu čtenářů. Také představují návrhy na zlepšení situace a možné vize do budoucnosti.

Americké knihovny řeší bezpečné skladování a manipulaci s plastovými předměty, což představuje palčivý a často přehlížený problém mnoha knihovních a archivních fondů. Plasty se mohou kazit rychleji než jiné materiály v archivních sbírkách. Takzvané „zhooubné“ plasty mohou také produkovat škodlivé produkty degradace, které poškozují okolní materiály, včetně fotografií a papíru. Ideální skladovací prostředí je často obtížné dosáhnout. Univerzitní knihovna v New Yorku realizovala projekt, jehož cílem bylo vyhodnocení stávající ochrany plastů, identifikace různých typů plastů a tvorba ochranných pouzder. Termín plast se vztahuje na širokou škálu polymerních materiálů. Různé polymery se vyznačují různými cestami degradace, takže identifikace typu plastu má prvořadý význam při určování skladovacích roztoků. Součástí projektu bylo stanovení druhů plastů, popis ideální ochrany těchto předmětů a stanovení strategií pro jejich uložení v knihovnách a archivech. Navržená úložiště jsou speciálně upravena tak, aby podporovala potřeby vysoce používaných sbírek v knihovnách. Ačkoliv mnoho těchto objektů bylo již digitalizováno, přístup k fyzickému objektu je někdy nenahraditelný pro použití ve výuce nebo výzkumu.

(*IFLA Journal* – Volume 48, Number 2, May 2022, s. 275–281)

Bavorská státní knihovna díky své specializované informační službě FID sleduje již od roku 2016 východní, střední a jihovýchodní Evropu. Mnichov je centrem publikování elektronických vědeckých materiálů vztahujících se k této oblasti Evropy. Knihovna díky svému projektu digitalizuje dosud nepublikované dokumenty uložené v Německu – texty, obrázky nebo filmové nahrávky, informace o reprezentaci historických subjektů v jejich prostředí. V pilotním projektu (2016–2018) byly digitalizovány vybrané dokumenty z archivu Výzkumného centra pro východní Evropu FSO, které sídlí na Univerzitě Brémy. Tyto dokumenty jsou velice zajímavé díky svým autorům (např. disidenti: ruský germanista a spisovatel Lev Kopelev, český fotograf Ivan Kyncl, český umělec Karel Trinkewitz). Digitalizovaným dokumentem je také Petice sovětských občanů

německého původu německému konzulátu v Kyjevě z 30. let nebo kapesní kalendář vojáka K. H. Döringa z let 1937–1943. Jsou zde zastoupeny zajímavé profese: zemědělci, dělníci, řemeslníci a vojáci. Dochází tak k rekonstrukci kontextů zkušeností a životních prostředí těchto společenských vrstev, které jsou popsány v autobiografických textech vynikajících umělců. Také v pilotní fázi proběhla digitalizace pozůstalosti východoevropského historika Martina Winklera (1893–1982), která obsahovala filmy s historickými záběry ze Sovětského svazu, Jugoslávie a Řecka z 20. let 20. století. Projekt je zaměřen na otevřený přístup. Ve druhé fázi financování projektu (2019–2021) se staly dokumenty dříve přístupné pouze vědeckým organizacím přístupné široké veřejnosti. Zajímavé jsou hlavně dokumenty o německé menšině v ruské carské říši, která byla poznamenána říjnovou revolucí a následnou občanskou válkou.

(*BibliotheksMagazin, Jahrgang 17, Ausgabe 50, Nr. 2, Mai 2022, s. 38–41*)

První knihou v ruce dítěte bývá většinou leporelo, zanechává hluboké stopy a dlouho rezonuje. Je to dlouhodobě osvědčený typ publikace pro nejmenší děti. Rodiče očekávají, že se jejich dítě bude prostřednictvím obrázků seznamovat se světem, bude umět označovat předměty, napodobit zvuk zvířátek, identifikovat věci, rozeznat barvy atd. V nejtěžším věku má smysl investovat do rozvoje pozornosti dítěte, do jeho kontaktu s okolním světem, do prohlubování vnitřní vazby s dítětem a do vytváření hlubokého vztahu s ním. K tomu je nápomocna i kniha-leporelo. Zároveň jde i o vynikající přípravu na předškolní a školní věk. Většinou je vyrobené z pevnějšího papíru. Nejprve je předmětem, hračkou, později estetickou inspirací, stavebnicí, skládačkou. Pro leporelo jsou vhodné verše, stručná próza či naučný text. Je to specifický žánr: skládá se z mozaiky drobných samostatných textů nebo motivů jednoho tématu bohatě rozvětvených fantazií výtvarného umělce. Každá strana je tu vlastně samostatným uměleckým dílem. Můžeme hovořit o leporelu jako o prvním předčitatelském žánru, jehož zvláštností je, že je i hračkou.

(*Knížnica – ročník 23, číslo 2, 2022, s. 21–31*)

Před 160 lety, **5. 11. 1862**, se narodil německý prozaik a dramatik **Gerhard Hauptmann** († 1946), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1912), autor her *Před východem slunce*, *Tkalci*, *Krasy*, *Potopený zvon* či *Před západem slunce*, románu *Blázen v Kristu Emanuel Quint* či novely *Kacíř ze Soany*.

Před 70 lety, **6. 11. 1952**, se narodil americký prozaik a scenárista **Michael Cunningham**, který se proslavil (úspěšně zfilmovaným) románem *Hodiny* (Pulitzerova cena); česky vyšly dále romány *Domov na konci světa*, *Vzorové dny* či *Za soumraku*.

Před 120 lety, **10. 11. 1902**, se narodil **Záviš Kalandra** († 1950), český publicista a historik, autor např. studie *České pohanství*; byl odsouzen k trestu smrti ve vykonstruovaném procesu s Miladou Horákovou a popraven.

Před 100 lety, **11. 11. 1922**, se narodil americký prozaik **Kurt Vonnegut, Jr.** († 2007), autor satirických postmoderních románů, často s prvky sci-fi, např. *Mechanické piano*, *Groteska* či *Jatka č. 5*.

Před 115 lety, **14. 11. 1907**, se narodila švédská spisovatelka **Astrid Lindgrenová** († 2002), jedna z nejslavnějších a nejúspěšnějších autorek literatury pro děti a mládež. Nejznámějšími knihami jsou *Pipi Dlouhá punčocha* a *Děti z Bullerbynu*, dále např. *Ronja, dcera loupežníka*, *Emil Neplecha*, *Bratři Lví srdce* či *Karkulín ze střechy*. Její knihy byly přeloženy do šedesáti jazyků a bylo podle nich natočeno přes čtyřicet filmů.

Před 100 lety, **16. 11. 1922**, se narodil portugalský spisovatel **José Saramago** († 2010), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1998), z jehož díla vyšly česky romány *Baltasar a Blimunda*, *Slepota*, *Kain* a *Slon*.

Před 100 lety, **18. 11. 1922**, zemřel francouzský prozaik **Marcel Proust** (* 1871), autor monumentálního románového cyklu *Hledání ztraceného času* (více než tři tisíce stran), za jehož druhý svazek *Ve stínu kvetoucích dívek* získal Goncourtovu cenu (1919); poslední tři díly vyšly až posmrtně, stejně jako nedokončený raný román *Jean Santeuil*.

Před 80 lety, **19. 11. 1942**, zemřel (zavražděn nacisty) polský spisovatel **Bruno Schulz** (* 1892), autor fantasticko-realistických povídek z židov-

ského prostředí Haliče *Skořicové krámy* (česky také v souboru *Republika snů*).

Před 60 lety, **22. 11. 1962**, se narodil jeden z neznámějších současných ruských autorů **Viktor Pelevin**, autor románů *Čapajev a Prázdnota*, *Generation P.*, *Svatá kniha vlkodlaka*, *Omon Ra*, *Snuff* či *Helma hrůzy*.

Před 230 lety, **23. 11. 1792**, se narodil **Václav Kliment Klicpera** († 1859), český dramatik, prozaik a básník, jeden ze zakladatelů novodobé české dramatiky, autor více než padesáti her, především komedií, např. *Divotvorný klobouk*, *Hadrián z Římsů*, *Veselohra na mostě* či *Zlý jelen*.

Před 460 lety, **25. 11. 1562**, se narodil **Lope de Vega** († 1635), španělský básník a dramatik, nesmírně plodný tvůrce – údajně napsal přes 1500 her, z nichž se zachovalo na 460; např. *Vladařka závist aneb Zahradníkův pes*, *Zázračný kavalír* nebo *Sedlák svým pánem*.

Před 100 lety, **25. 11. 1922**, se narodil **Ilja Hurník** († 2013), český skladatel, klavírista, hudební pedagog a spisovatel, popularizátor klasické hudby.

Před 110 lety, **26. 11. 1912**, se narodil **Eugène Ionesco** († 1994), francouzský dramatik rumunsko-francouzského původu, jeden z nejvýznamnějších autorů absurdního divadla, člen Francouzské akademie od roku 1970, autor her *Plešatá zpěvačka*, *Židle*, *Nenajatý vrah*, *Nosorožec* či *Král umírá*; česky vyšly také *Střípky deníku*, román *Samotář* nebo povídky *Fotografie plukovníka*.

Před 190 lety, **29. 11. 1832**, se narodila americká spisovatelka **Louisa May Alcottová** († 1888), která se proslavila zejména autobiografickým románem *Malé ženy*, který byl několikrát zfilmován a v USA platí za největší a stále oblíbenou klasiku.

Před 115 lety, **29. 11. 1907**, se narodil **Alberto Moravia** (vl. jm. Alberto Pincherle, † 1990), jeden z nejslavnějších italských spisovatelů 20. století.

Proslavil se hned svým prvním románem *Lhostejní* z roku 1929. Následovala dlouhá řada úspěšných děl, z nichž k nejlepším patří vedle dvou svazků *Římských povídek* zejména romány *Římanka*, *Konformista*, *Pohrdání*, *Horalka* a *Nuda*; dále jsou to např. *Agostino*, *Já + On*, *Marné ctíždosti*, *Pozornost*, *Láska manželská* či *Cesta do Říma*.

Portréty archiv autora

↑ Pohled na chodbu od vstupu

Foto: Andrea Peříková

**Nová pobočka
Knihovny města
Ostravy V Zálomu**
s. 366–368
← Půjčovna
pro dospělé

↓ Zákoutí
s audioknihami

Foto: Andrea Peříková

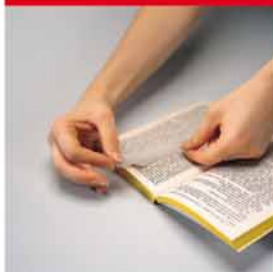
↑ Sedací pufy
v oddělení pro děti

Foto: Richard Sklář

← Čítárna pro nejmenší

Foto: Adolf Horsinka

Ceiba[®]

Knihovní vozíky
Biblioschránky
Vybavení pro
dětskou knihovnu

Knihovní nábytek
Stoly a židle
Výpůjční pulty
Regálové systémy

Vybavení
pro vaši
knihovnu

Materiály pro péči a ochranu knih
Opravné pásy Neschen Filmoplast
Ochranné fólie na knihy Filmolux
Stojánky a pomůcky pro prezentaci
Produkty pro signaturní označení

Materiály pro
knihářské dílny
Technologie
pro čištění
a dezinfekci knih

STEE LA

Knihovní regály

www.ceiba.cz

Ceiba s.r.o.
Jana Opletala 1265
Brandýs nad Labem-St.Boleslav
Tel.: 777345002